Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

RMK I. 14.
Koll. 2.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

GRĀMATICA HVNGAROLATINA IN uſum puerorū recēs ſcripta Ioanne Sylueſtro Pannonio autore.

De noua, apud nrōs, beneficio Principis nrī, imprimendi arte ad Iuuenes Hexaſtichon.

Quiſquis ī hoc ludo ſtudijs incūbis hōeſtis,
Hæc noua quæ cernis iā cape dona libēs,
progreſſum ſpondēt ſtudiorū nanq; tuorū,
Diues quæ nunq̄ Pannonis ora tulit.
Atq; tuo meritas noctesq;, diesq; referre
Ne ceſſes grates qui exhibet iſta, Duci.

NEANESI, Añ. 1539. die 14 Iunij.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Tetraſtichon ad pueros.

Primā, puer primis, diſcas, rudimenta, ſub annis
Imis contemptis, nec cito ſumma petas.
Icarus & Phäeton exemplo ſint tibi, quorum
Interitum, fluuius ſenſit, & unda maris.

Ad THEODORVM filiū Carmē Endecaſyllabū.

Sub luna genito noua, nouum nunc
Nato, prodit opus nouo, nouum ſit
Vt munus pueris, nouo ſub anno
Qui formam ſtudij nouam ſequuntur.
Vt dictat ſchola quam nouam, nouellis
Erexit pueris, in urbe noſter
Princeps. quæ noua, dicta, quòd ſit inter
Curuos, Inſula, fluminum receſsus.
Quin tu nate, nouum, precamur, ut ſis
In Chriſti populo nouo, per orbem,
Cæcas, pellere quod queat: tenebras
Aſtrorumq́ ducem pijs, oriri
Curet pectoribus, tenelle, ſydus.

In oſorem.

Liuide quid noſtrum mordaci dente libellum
Conficis: explere hoc non potes ingluuiem.

EPIST: NVNCVPATORIA ad Theodorum filium.

Viſum eſt mihi imprimis utile eſſe Theo-
dorē fili mi anteq̄ Nouum Teſtamentū
ſermone urō patrio, nrā opera, in manꝰ

exeat hoīm hæc ſcriber προπαιδεύματα noīatimq́ tibi,
quē in exilio ſuper exiliū genui, nūcupar. Dupplici quippe
noīe. Primū quòd puerilia pueros maxīe decēt. Deīde quòd
cui hæc præter te inſcribere hēbam neīem. Prius enī hæc a
qbuſdā contēpta ſūt, priꝰ τῆς ματαιοτεχνίας noīe dāna
ta q̄ lucē eēnt adepta. Id aūt uſu uenir ſolet parti ob ma
lignantē horū naturā. Parti uero & potiſsīe quòd hi nondū
ſatis ītelligūt q̄tū hoc ſtudiorū genus, rctīs ſtudijs momē
ti præbeat q̄tūq́ referat ex naturali ſermone pegrinū cō
parare. Et quāq̄ hæc alijs parua nimis ac contēnenda ui
deātur, tibi tn̄ fili mi magnū debet uideri q̄tquid a parē
te tuo ſingulari proficiſcitur affectu. Inſaniā ſāe ego cū
cæteris natiōibus, mō cū tuo ac tui ſimiliū cōmodo q̄licū
q́. Ad hūc n. modū & reliquæ nationes, tenuibꝰ ī ſuiſ ipſo
rū līguis, propoſitis p̄ceptis, tenerā ætatē ſenſī ad altiora
prouehūt ſtudia, & quaſi p̄maſum illis præbēt. nec patiūtur
prius, ad ſumā gradū facere, q̄ quæ p̄mo diſcēda erāt pro
be tenuerit. Qua re q̄tū rctīs ſtudijs conſulāt res ipſa lo
quitur. Vidēus enī apud illas iuuentutē ī lrārū ſtudio bre
ui ad aliquod īgenij nomē peruenir, ac mox ad eruditionis
faſtigiū aſcender. In qua eē cōpletur quod Prouerbio dici
ſolet, Generoſi arboris plantā ſtatī cū fructu eē, cui etiā cā
didus ſtudioſorū grex de profectu ſtudiorū hiſce gratulatur
uerbis Ὡραῖον σοῦ τῆς αὐτῆς πολυμαθίας. Cōtra nrā iuuē-
tus aut raro admodū aut nūq̄ ad bonā peruenit frugē. Id
quod haud dubie euenir ſolet q ſtudiorū uerū negligat or
dinē

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

dinē, ſtatimq́ ad ſumma illa, neglectis aut etiam contemp
tis, humilibus rei Grāmaticæ p̄ceptis, proſiliat. Sum̄a n. illa
(ut uere Fabius ſēſit) ſine horū tenuiū p̄ceptorū fundam̄tis
ſtare neq̄unt. Et q̄uis multū laboret, eodē tn̄, iux Prouerbiū
ī ſtatu ſp eē dep̄hendr̄, ut mirari poßis q̄ta rebus ī oīibus
rcti ordinis ſit uis. Scribĩus enī hæc ad reliquarū nationum
exem̄ ī uſū Elem̄tariorū puerorū quos publice docēus, illorū
q̄dē p̄ſentē, tuū uero fili mi futurū. Scribĩus aūt nō otij abū
dātia, ſed neceßitate cōpulſi. Nā poſtea q̄ me fortuna eo de
truſit ut elem̄tariorū puerorū ſim præceptor re ipſa cōperi
opus eē īſtitutionē pueris ī patria q́ līgua ad per noſcēdas
caſuū drās, rliquāq́ līguæ propetatē. Accipe itaq́ Theo-
dore fili hoc quitq̄d eſt muneris. accipe inq̄ qī bona a pa-
rēte tuo tibi debita. Neq́ enī aliud bonorū gēus tibi nūc
donar̄ poſſum. Bona enī & patria & auita iure hæreditario
tibi debita, partī īprobi ciues, partī ij qui præſbyterorū ſe
ſe noīe uēditāt, īdigne poßidēt. Habebis tn̄ haud dubie ſat
bona, ſi procedēte ætate deum timere cœperis. Qui enim
te intra abditos materni uteri ſinus admirabili ſua prouidētia
mēſibus cōpluribus fouit, idē æditū ī lucē de uictu cæteriſ
q́ uitę neceſſarijs prouidebit. Quod aūt ad curā attinet pa
ternā nec ipſe tibi deero, iuuāte me ad hoc Principe
meo, qui nō uulgarem mei una tecum curā
ſe gerere mihi iā olī recepit. Det tibi
deus fili mi īcremētum. Neaneſi
18. Kal. Nouembr. Añ. M, D, XXXVI.

GRAMMA:
TICA HVNGAROLATINA IN VSVM PVERORVM NVNC
primum ſcripta, Ioanne Syl-
ueſtro authore.

GRAMMATICA eſt ars recte loquendi & ſcribendi au-
thoritate optimorū poetarum & oratorum conſtans. Docet
enim primum quæ uocum inter ſe ſit differētia. Deinde quæ dictionum componen-
darum ratio. Ac drām quidem tradit quæ eſt circa
literas, Syllabas, & caſus. Conſtructionem uero
quæ eſt circa uoces recte ſcriptas, modulatas, &
inflexas, quæ ſingula niſi probe tenuerimus, nihil
unquā recte uel ſcribimus uel enunciamus. In hoc
ergo Grammatica inuenta eſt, ut recte tū loq̄n̄di,
tum ſcribendi eſſet magiſtra. Γραμματική græca
uox eſt latine dici poteſt literatura, Betűkrűl ualo
tudomań.

Partes grammaticæ ſunt.

Litera. ut D.
Betű.

Syllaba.
Eggbefoglalas, ut Dul.

Dictio. ut Dulcis.
Ighe.

Oratio. ut Dulcis amor patriæ.
Beßid.
Ides az hazanak ßerelme.

LITERA.

Litera eſt minima pars uocis articulatæ. Az Betű az Szonak mentűl kűſsebb riße, mek ket betűkuel meg irhatnak.

Literæ quibus Latini utuntur ſunt tres & uiginti. A b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z.

Ex his quaſdam certis diſtinguimus notis, quaſdam geminamus, quo patrij ſermonis uoces cōmodius poſsimus ducere.

A ć cz ȩ g gh ỵ ÿ ľ ń ő ṡ ß ť ű.

Sunt qui his Latinorum literis, Grecas cenſeant miſcendas quod eqdem non probo. Neq; enim ſumus ἀγράμματα ζῶα ut his latinorū literis ſermo noſter Hungaricus exprimi nequeat.

Diuiſio literarum.

Literarum aliæ

Vocales.
Szotiuok.

Conſonantes.
Maſsualzenghők.

Mutæ.
Nimak.

Semiuocales.
Felßotiuok.

Liquidæ.
Eloluadok.

Vocales ſunt Quinq; A E I O V

Vocales numero licet ſint Quinq; Poteſtate tñ ſunt ſeptem. Quandoquidem (iuxta Diomedis grãmatici ſnãm) e & pro ε & η, Græcis uocalibus, latini ſolent ponere, O uero & pro o & ω. Præter neceſſitatem itaq; quidam ω in Orthographia noſtri Sermonis literis putat miſcendum eſſe latinis.

Vocales omnes in noſtra lingua ut in hebræa duplicis ſunt & poteſtatis & figuræ dempta I litera. Nunc enim ſunt Rectæ Nunc Obliquæ.

	Rectum.		Mondã,	Aztmondã.
A aliud		ut Dixit		
	Obliquum.		Monda,	Úg monda.

	Rectum.		Kereſʒ.	Kereſʒ ütet.
B		ut Quæſiuit.		
	Obliquum.		Kereſe.	Kereſe enghemet.

	Rectum.		faſtigium.	Orom.
O		ut		
	Obliquum.		gaudium.	Örõm.
			fuligo.	Korom.
			Vnguis.	Körõm.
V				

Rectum

	Rectum.	Caro.	Hus.
V		ut	
	Obliquum.	μελλόποδις.	Hüs.

	Ae,	Muſæ.	Futurus
Ex uocalibus fiunt	Oe,	Fœdus.	Sponſus.
Diphthongi.	Au,	Audax.	
Kétßotiuők.	Eu,	Eurialus.	

Vocales dicuntur quod ad ſcribendas uoces articulatas ſint neceſſariæ. hog ßükſigheſek legenek az olkan ßoknak meg iraſára melkeket Betűk uel meg irhatnak.

Diphthongus græce, geminus ſonus latine, qui maxime apparet in his duabus diphthongis au & eu.

Conſonantes ſunt ſedecim.
B, c, d, f. g, h, k, l, m, n, p, q, r, ſ, t, x.
Quibus quidam z adijciunt.

Conſonantes dicuntur quod interdum Præpoſitæ, interdum ſubiectæ uocalibus conſonant.
Hog niha elől niha utol uettetuiñ, az Ezotiuők uel egetembe tißnek Zenghiſt.

Mutæ quòd ſine uocalium ad miniculo non poſſint enunciari.

Hog az botiuóknek ſegbijczighe nélkül ki nem mondathatnak.

Sunt aűt numero nouem. B c, d, f, g, k, p, q, t.

Semiuocales, quod dimidium uocalium ptãtis habeant. Hog az botiuóknek fél hatalmát biriák.

Sunt autem ſeptem. F, l, m, n, r, s, x.

Liquidæ, quod interdum in breui Syllaba liqueſcant. Hog niha az rőuid eggbefoglaláſban el oluaggának. ʊ ſunt quatuor l, m, n, r.

SYLLABA.

Syllaba eſt proprie compræhenſio literarum ennunciata. Az Eggbefoglalás ſemmi nem egéb, hanem az ki mondott betűknek eggbefoglaláſa. Syllaba dicitur a græco uerbo συλλαμβάνειν quod ſignificat compræhendere, eggbefoglalni, latine connexiones dici poſſunt.

Syllabarum aliæ longæ, aliæ breues, aliæ cões.

Literarum compræhenſio.

A Rectum.

A bā dā fā gā hā kā lā mā nā pā rā ſā tā uā xā zā.

A Obliquum.

A ba da fa ga ha ka la ma na pa ra ſa ta ua xa za.

E Rectum

E Rectum.

E be de ſe ge he ke le me ne pe re ſe te ue xe ze.

E Obliquum.

E be de fe ge he ke le me ne pe re ſe te ue xe ze.

I

Ai ei ij oi ui.

Aut ay ey iy oy uy, Ja ie ij io iu.

O Rectum.

O bo do fo go ho ko lo mo no po ro ſo to uo xo zo.

Ő Obliquum.

Ő bő dő fő gő hő kő lő mő nő pő rő ſő tő uő xő ző.

V Rectum.

V bu du fu gu hu ku lu mu nu pu ru ſu tu uu xu zu.

Ű Obliquum.

Ű bű dű fű gű hű kű lű mű nű pű rű ſű tű uű xű zű.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

DICTIO.

Dictio eſt uox articulata cum aliqua ſignificatione ex qua inſtruitur oratio & in quam reſoluitur. Az ighe ſemmi nem egéb, ha nem olł ßo mellket meg irhatnak, es ualamit iegez, mellł ßobol ßobeßid lißen, es mellł ßoba az ßobeßid eſmeglen el oßtatik.

Dictionum aliæ Simplices, aliæ Compoſitæ. Compoſitarum item multiplex forma exempla ex Donato petat puer.

ORATIO.

Oratio eſt Sermo quæ dictionibus conſtat. Az ßobeßid ſemmi nem egéb ha nem olł beßillis mellł ighikböl uagon.

Partes orationis ſunt octo.

Nomen, Pronomen, Verbum, Aduerbium, Participium, Coniunctio, Præpoſitio, Interiectio.

Nev, Nevirtualo, Beßid, Beßidhezúalo, Sélrißuuó, Eggbefoglalo, Elől uetó, Közbe uetó.

Recenſen-

Recenſentur Grãmaticæ partes & hæ.	Orthographia.	Igaz iráſnak tudomãna.
	Proſodia.	Ineklíſhez ualo tudomã.
	Etymologia.	Ighiknek igaz tulaydonſágárul ualo tudomã.
	Syntaxis.	Beßidnek eggbe ßerziſiről ualo tudomã.

Quæ ſuperioribus ita ſunt cognatæ ut ab illis ſeparari nullo modo poſſint. Orthographia enim literarum eſt, Proſodia ſyllabarum, Etymologia dictionum, Syntaxis orõnum. De quibus ſingulis conſilium non eſt hoc loco agere, ſed de Orthographia tantum, & quidem quoadeius fieri poteſt breuiſſime. Si quis plura his hac de re deſyderat, legat ea quæ Secundo tractantur libello.

DE ORTHOGRAPHIA HVNGARICI SERMONIS.

De uocalium Orthographia.

REGVLA PRIMA.

Rectam uocalium utriuſq; ordinis ſcripturam ex ſuperioribus puer una cum exemplis facile diſcet.

 de conſo-

REGVLA SECVNDA.

Hæ quinq; Conſonantes C, G, L, N, T, & præpoſitæ & poſtpoſitæ Vocalibus, nonnunq̃ ut peregrino neſcio quo ſono efferuntur ita literarũ combinationes, figurasq; requirunt nouas. Verum ut hæc facilius aſſequantur pueri, uoces Latinas cum peregrinis coniungemus. Sunt autem hæ.

Ac ec ic oc uc. Ca ce ci co cu.

Acz ecz icz ocz ucz, Cza cze czi czo czu.
oͤcz uͤcz. czoͤ czuͤ.

Aut

Aćz ećz ićz oćz ućz, Cza ce ci ćzo ćzu.
oͤćz uͤćz. ćzoͤ czuͤ.

Ex his, ce, ci, uoces ſunt latinæ.

Ag eg ig og ug, Ga ge gi go gu.
Aǵ eǵ iǵ oǵ uǵ. Ga ghe ghi go gu.
oͤǵ uͤǵ. goͤ guͤ.

Et hic ge, gi, uoces erãt latinæ

Al

Al el il ol ul, La le li lo lu.

Aľ ľe iľ oľ uľ, Ľa ľe ľi ľo ľu.
oͤľ uͤľ. ľoͤ ľuͤ.

An en in on un, Na ne ni no nu.

Ań eń iń oń uń, Na ńe ńi ńo ńu.
oͤń uͤń. ńoͤ ńuͤ.

At et it ot ut, Ta te ti to tu.

Ať eť iť oť uť, Ta ťe ťi ťo ťu.
oͤť uͤť. ťoͤ ťuͤ.

De tribus generibus literæ S & eorum Orthographia.

REGVLA TERTIA.

Cum latinus Sermo unum tantum S habeat, noſter tria, idq; iuxta Hebrææ linguæ proprietatem. Vnum aſperius, aliud mollius, Tertium quod inter hæc medium eſt. S aſperum quidam per ſch

ſcribunt

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

ſcribunt, nos facilioris tum ſcribendi, tum legendi grã per ſ ſimplex, mollius per ß, ſic & nos. Ter-tium item per ſ ſimplex ſicut & primum illud, nos differentiæ cauſa ſic ß. Primum genus Hebræi ש ſchin dextrum, Secundum ס ſamek, Tertium ש ſchin ſiniſtrum, uocant.

Aſ eſ iſ oſ uſ, Sa ſe ſi ſo ſu.
öſ üſ, ſö ſü.

Aß eß iß oß uß, Sa ße ßi ßo ßu.
öß üß, ßö ßü.

Aß eß iß oß uß, Sa ße ßi ßo ßu.
öß üß, ßö ßü.

REGVLA QVARTA.

Vocales in dictionibus geminari non debent, niſi ubi ratio exigit ut in his & ſimilibus dictio-nibus, Abraham, Aaron, Iſaac, &c. nec accentuũm notis figurari niſi in perq; paucis locis. Fit enim ut ibi uocales geminentur ubi natura erant longæ, aut maiore oris geſtu efferendæ. Dictionum quippe accentum unicuiq; natura in patrio ſermone, absq; ullis

ullis præceptis ſuppeditat. Exempla peregrinarum harum uocum copioſa ex libro ſecundo, quem nomi-natim huic rei dicauimus, peti cũ poſsint, nullis hic nos uſi ſumus exemplis.

NOMEN eſt pars orationis cum caſu corpus, aut rem, pro-prie, cõmuniter ue, ſignificans.

Az new az ßobeßidnek egy riße, mely tulaydon kippen auagközönſiguel iegez teſtes, auag teſtnélkül ualo allatot, eſetuel egetem (be.

Accidentia nominis.

Nomini accidunt Sex. Qualitas, Compara-tio, Genus, Numerus, Figura, Caſus.

QVALITAS.

Minemüſig.

Qualitas in nomine Duplex eſt.
Propria. quæ eſt nomen unius.
Appellatiua. quæ eſt no-men multorum.

Comparatio

COMPARATIO.

Eggbehaſonlas.

Comparatio itē duplex.
- Regularis. quæ certam ſequitur regulam:
- Irregularis, quæ non.

Gradus Comparationis tres, Poſitiuus, Comparatiuus, & Superlatiuus.

Gradus Cōparationis formātur in patrio noſtro ſermone iuxta Hebrææ linguæ phraſim addita aut litera, aut particula. Litera apud Hebræos quæ uicem ſupplet Comparatiui eſt מ, apud nos b, particula uero eadem apud nos quæ apud illos, & Comparatiui, & Superlatiui, nempe יותר magis, inkább & מאד ualde igben, ſine quibus gradus nullo mō poſsunt formari apud nos, æque ac apud illos. Exemp. Albus feyr, albior feyrb, auag inkább feyr, albiſsimus felette igben feyr. Bonus io, melior tobb, auag inkább io, optimus felette igben io. Eſt enim tam Regularium, quā Irregularium una formatio. Porro ut apud Latinos ita apud nos diminutionem accipiunt quædam Comparatiuorū ut grādiuſculus, Minuſculus. Nagubbadka, Küſsebbedke.

Exemplum. Comparationis regularis.

m. Albus

M.	Albus	albior	albiſsimus.
F.	Alba	albior	albiſsima.
N.	Album	albius	albiſsimum.

M.	Felix	felicior	feliciſsimus.
F.	Felix	felicior	feliciſsima.
N.	Felix	felicius	feliciſsimum.

Integer	integior	integerrimus.
Integra	integrior	integerrima.
Integrum	integrius	integerrimum.

Exemplum irregularis.

Bonus	melior	optimus.
Bona	melior	optima.
Bonum	melius	optimum.

GENVS.

Nem.

Genera nominum ſunt Quinque
- Maſculinum ut hic Magiſter.
- Fœmininum ut hæc Muſa.
- Neutrum ut hoc Scamnum.
- Coē ut hic & hæc Homo.
- Omne ut hic & hæc & hoc Felix.

Sunt qui hoc nomen homo & apud Græcos & latinos

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

latinos exiſtiment maſculini tantū generis eſſe, ſub uno tamē genere fœmininum pariter ſignificare, quod in noſtra lingua imprimis uerum eſſe uſus oſtendit. Cū enim hæc uox patria Ember, propria ſit uirorū, uſurpatur tamē interdū & de fœminino ſexu, addita uoce, aſſzon, quæ ſexus diſtinguat, ut aſſzon ember. Cui tamen opinioni Græci reclamant grāmatici, ſimiliter & Priſcianus, qui communis dicunt eſſe generis. Quin & apud Hebræos hominis uocabulum uno exprimitur uerbo אנוש quod tamen ſub uno genere fœmininum quoque ſignificat ſexum. Eſt tamen & apud illos quod genus diſtinguat. Nam cum uerbum hoc ſexum ſignificat uirilem, nihil de literis uocabuli decedit, cum uero fœmininum, prima in plurali numero amittitur litera, ut אֲנָשִׁים homines נָשִׁים mulieres. Porro Vt apud Hebræos duo tantū ſunt genera præcipua, ita & apud nos, Maſculinum ſcz & fœmininum. que interdum per haſce particulas him, nōſtin, eme, &c. eloquimur.

Regulæ generales de Nominum generibus.

REGVLA PRIMA.

Nomina uir

Nomina uirorum officiorumque uirilium, item menſium, uentorum, fluuiorum, generis ſūt maſculini.

VIRORVM.

hic Atyla. Ioannes.

OFFICIORVM.

hic Conſul. Dictator. Pretor.

MENSIVM.

Ianuarius, Februarius, Martius, Aprilis, Maius, Iunius, Iulius, Auguſtus, September, October, Nouember, December.

Menſium, quibus nunc utimur, uocabula ſubiungere nolui, propterea quod hæc rebus non reſpondent, quæ manifeſtum eſt nuper eſſe conficta, ab homine neſcio quo. Suſpicor tamen aut monachorum, aut ſacrificulorum eſſe inuentum. Nec ſemper noſtros his menſium appellationibus uſos fuiſſe manifeſtum eſt, cum ex aliis, tū ex hoc quod manent adhuc apud nos quædam germana menſiū

B uocabula.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

uocabula. Vt omittam interim quod ex his quædã noſtra non ſunt, uſu tamen ita recepta, ut peregri num uideantur exuiſſe ſonum, nẽpe hæc. Puͤnkoͤſt, Juan, Karaczon.

Quemadmodum Itali a re ipsa, nempe a qua= litate regionis propriæ, ſumpto uocabulo, men= ſibus nomina impoſuere, ita & Schytæ noſtri. Ita= lia calidiſsima eſt regio, & propterea imbrifera, contra Schytia frigidiſsima, & ob eam rem niuife ra. Itaq; ab imbribus Itali menſium uocabulum tra= xere, Schytæ noſtri a niuibus. Id uerum eſſe apud illos oſtendunt, September, October, Nouember, December, apud nos ratio uocabuli ho. Dicimus enim, Buͤyt eloͤ ho, Buͤyt mãs ho, item Puͤnkoͤſt haua, Juan haua, Karaczon haua &c. Verum poſteaq; partim maiorum noſtrorum uirtute, omni memoria digna, partim & potiſſimum dei benig= nitate, mitius nacti ſumus cœlum, ac Schyticam re gionem, Pannonica commutauimus, non erat forte ineptum, & uocabuli ho, rationem mutare, Si mõ id uſus (apud quem eſt, & uis & norma loquendi) nobis permitteret, ac cum reliquis nationibus, quæ omnes ferè a lunæ curſu menſem denominant, dice re holdnap, & nõ honap, aut, ut imperiti loquũtur, holnap. Neq; enim aliud ſunt menſes q̃ dies lu= nares

nares, menſe enim luna curſum ſuum explet. Porro quæ eſt differentia apud latinos inter hæc duo uerba, Menſis, & Cras, ea eſt apud nos in= ter holdnap, & holnap. Hæc quanq; erãt minu= tula arbitrati tamen ſumus non nihil referre ſi horum pueri admonerentur, ne unam uocem pro alia in lingua patria uſurparent. Et latini ne uo ces coincidãt diligentiſſime uitãt. Cæterum, Quiſ q̃s tandem ille fuit qui menſibus apud nos nomi na impoſuit, poterat id aut ab anni partibus cõ modius facere, unicuiq; parti ſuos tribuendo men ſes exempli gratia. Quemadmodum nunc dici= mus, Buͤyt eloͤ ho, Buͤyt mãs ho, pro Februario, & Martio, ſic dicere poteramus. Zël eloͤ, Zél mãs, Zél harmad ho. Tauaß eloͤ, Tauaß maſod, Tauaß harmad ho. &c. Aut more Romanorum numerum ſequi, apud quos menſis quiſq; poſterior incipit a numero. Dicunt enim, Quintilis, Sex= tilis, September, October, &c. ſic & nos pote= ramus, elſoͤ ho, maſod, harmad, neged, &c. Sunt & apud poetas pulcherrimæ menſium deſcriptio= nes, quæ etiam huic rei materiam præſtare pote= rãt ſufficientem, quas nõ grauabor hoc loco ſub= iungere.

Ianu=

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Sű ho. auaǵ

IANVARIVS.

hoc modo diem lunæ
uocamus Ƶetfű, quod
initium ſit hebdoma-
dæ.

Iane biceps anni tacite labentis origo
Solus de ſuperis qui tua terga uides.
Ouid. 1, faſtorum.

&,

Ergo ubi Iane biceps longum reſeraueris annum
&c.
Ouid. 4.
&, de pon.
Ipſe uides certe glacie cōſiſtere pontum, El. 4.
Erőſs Ipſe uides rigido ſtantia uina gelu,
ho. Ipſe uides onerata ferox ut ducat Iazis,
Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas.
idem.

&,

Vndaq; iam tergo ferratos ſuſtinet orbes. &c.
Virg. Geor.
3.

FEBRVARIVS.

Tāǵ
bo. Vere nouo gelidus, canis cum montibus humor
Liqui

Liquitur, & Zephyro putris ſe gleba reſoluit
&c.
hunc quidam etiamnum
aſſzu ho uocant ſicut &
&, ſequentem Fű beg.
Annus erat breuior, nec adhuc pia Februa norāt,
Nec tu dux menſum Iane biformis eras.
Ouid. faſt 5.

MARTIVS.

Iam uiolas puerique legunt, hilaresque puellæ, Ouid. Sz beg
Erumpunt paſſim gramina, ueris honos. 3.
Nos. triſt.

APRILIS.

Ki=
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum, ki=
Quem Venus iniecta uendicat alma manu. lo
Ouid. ho.
4. faſt.

MAIVS.

Elő
Arboreos fœtus & humi naſcentia fraga gő=
Primus dat ſuaues Maius odore roſas. möle
Nos. czű
Ab hoc menſe nūc ho.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

quoque noſtri roſas
denominant cum
dicũt Pünköſti roſa.

IVNIVS.

Ra ſa lo bo.

Pabula læta boum uiridantia, falce recurua
Attondunt Iunio gramina, fœniſecæ.
Nos.

IVLIVS ſiue Quintilis.

Zent ho. auãg

Denique Quintus ab hoc fuerat Quintilis, & inde
Incipit a numero nomina quiſquis habet.
Ouid. 3. faſt.

&,

— ſiccas inſana caniclã meſſes
Iã dudũ coquit, & patula pecus omne ſub ulmo ẽ.
Perſius
Sat.
3.

Arato bo.

&,

— albeſcit maturis meſſis ariſtis.
Ouid. 5. faſt.

AVGVSTVS ſiue Sextilis.

uarijs

— varijs mitis ſolet uua racemis
Ducere purpureum nondum matura colorem.
Ouid. Metamor.
3.

Szőlőérlelő ho.

&,

Mitis in apricis coquitur uindemia ſaxis.
Virg. 2. Geor.

SEPTEMBER.

Szőlőſzedő ho.

Lenobathes geſtit calcatis ſordidus uuis
Menſeque, caſtrantur uina ſequente, noua.
Nos.

OCTOBER.

Bor uető bo.

Vt durare queant longos noua muſta per annos
October cellis condit & illa cauis.
Nos.

NOVEMBER.

Bor lato gato bo.

Condita num ualeant conſiſtere uina probantur
Illo, qui nomen, menſe, Nouembris habet.
Nos.

DECEMEBER.

Veſter

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Veſter honor ueniet cum Laurentalia dicam

Di Acceptus genijs illa December habet.

gañ Ouid. 5. faſt.

lako Martialis Decembrem fumoſum dixit Epig. lib. 5.

ho. Sed lege fumoſo non aſpernāda Decembri.

ſiue quòd hic mēſis foco homines ſolet admouere, ſiue quòd hyeme cœlum atris obducitur nubibus hinc opinor & noſtros hyemem uocare ſōtit tél.

Cæterum ut hæ Menſium deſcriptiones noſtræ optime reſpondent regioni, ita non omnibus. Nec noſtros maiores his menſiū appellationibus in regione Schytica uti potuiſſe manifeſtū eſt cum ex alijs, tum Ouidio, qui regionis Schyticæ, in qua hyems cō tinuatur hyemi, ſterilitatem his deſcribit carminibus.

Non hic pampinea dulcis latet, uua ſub umbra,
Nec cumulant altos feruida muſta lacus.

&

Non ager hic pomum, non dulces educat uuas,
Non ſalices ripa robora monte uirent.

&c.

Eſt & in Enchyridio piarum precationum, ſimilis quædam Menſium deſcriptio, uerſibus endecaſyllabicis facta, quā huic loco ſubiungerem, niſi is libellus iam puerorum manibus paſsim tereretur. Et hæc addidi, non quo nouus uellem haberi author, ſed ut oſten-

derem

derem, quid noſtri in appellationibus menſium poterāt ſequi.

VENTORVM.

Eurus. qui ab ortu.
Nap keleti ſzél.
Zephyrus. qui ab occaſu.
hic Nap eſeti ſzél.
Auſter. qui a meridionali plaga.
Al ſzél.
Aquilo. qui a ſeptentrione.
Fel ſzél.

Cum & in profanis literis, plurima ſint Vētorum uocabula, & in ſacris non pauca, nos plura non nouimus, quàm hæc quattuor cardinalia, idq; iuxta Homeri poſitionem. Et hæc quibus utimur, circumlocutiones uerius ſunt q̃ uocabula. Proinde cum in uentorū inciderimus nomina, neceſsitas ipſa nos cogit in interpretando, aut alienis pro noſtris uti, aut reliqua quoq; ad hunc modum circumloqui. Auſtrum audio a quibuſdam uocari Iuh ſzél, quemadmodum Circium Forgoſzél, a re ſcz. ipſa, qui alias ἰαπυξ dicitur, quem A. Gellius Caurum propemodum exiſtimat eſſe. Zenhger ſzél is eſt forte qui Zephyrus.

Fluuiorum

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Danubius. Duna.
Sauus. Szaua.
Draus. Draua.
Chryſius. Kereſ.

Excipiuntur ab his Albula, Allia, Styx, Lethe quæ ſunt Fœminina. Non deſunt qui putent cum hæc in fœminino uſurpantur ab autoribus, ſubintelligi debere aquam. Cæterum cum plura ſint flumina Pannoniæ noſtræ quàm illa celebrata, & quorum Plinius quoq; meminit, non omnia tamen uocabula habent latina. Tiſſa fluuius eſt patriæ noſtræ q̃admodum & Szamos, uterq; nauium patiens, qui magno Hungariæ noſtræ ſunt uſui. Nam & piſcoſi ſunt, & per hos e ſalinis patriæ noſtræ ingentes micas ſalium foſsilium, forma quadrata exciſas, trabicis nauibus, ſalium præfecti, quos græci halabarchas uocant, ſecundo amni curant deferri, ac certis locis in uſum regionis noſtræ, exponi. horum alterum, alij Tiſcium, alij Tibiſcum appellandum cenſent, alter ἀνώνυμος manet. Quemadmodum plurima alia patriæ noſtræ flumina, quæ recenſere infiniti fuerat laboris.

Mulierum ac Officiorum muliebrium, Vrbium Arborumq; nomina generis ſunt fœminini.

MVLIERVM.

ut

hæc Maria.
Anna.
Elyſabet. Elſebet.

OFFICIORVM muliebrium.

ut

Obſtetrix. Baba.

VRBIVM.

hæc Buda
Alba regia. Szekesfeyruar.
Caſſouia. Kaſſa.

Excipe ab his, quæ um, aut ur, finiunt, quæ ſunt generis Neutri, ut.

hoc Peſtum. Peſt. Cer. Ofen.
Strigonium. Eſtergum.
Varadinum. Varad.
Segbedinum. Szegbed.
Cibinium. Szeben.
Tibur.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Oropus nunc Maſculino nunc fœminino genere
inuenitur. Sunt etiam Vrbium nomina, quæ pluralis
tantum ſunt numeri, ut Athenæ, Thebæ, Quinque
ecclesiæ, Quinqueecclesia uſurpauit Guarinus Vero
nēſis in carminibus ad Ioannem Pannoniū ſcriptis.

Hinc urbs pontificem te Quinqueecclesia cepit.

metri ſcilicet coactus neceſsitate.

Obſeruandum eſt hoc in loco, omnes ferè
Vrbes ac Oppida Hungariæ noſtræ latinis carere
uocabulis. Et quæ latina uidentur habere, a peregri
na ſūt omnia fere deducta uoce. Ab Iſter & Gum
(ut quidā putāt) Eſtergum, & ab hac rurſum Stri
gonium. a Varad, Varadinum, a Szeghed, Seghe
dinum, a Peſt, Peſtum, a Vacz, Vacia, a Bacz,
Bacia, a Gewr (ne omnes recenſeā urbes) Gew
rinum. Sic enim huius urbis nomen in antiquis regū
diplomatibus inuenitur ſcriptum, nunc Iaurinum &
ſcribitur & profertur. Non inutilem itaq; operam
ſumpſerit, ſi quis aut uera urbium noſtrarum uoca
bula exquirat, aut quæ dignis carent appellationi-
bus noua imponat. Qua in re, ſi non alia, hæc
certe nō parua erat incommoditas quòd urbium qui
buſdam uocabulis, cum ipſo ſint prope tremenda
ſono, cum uolumus uti non poſſumus. Neq; id no-
uum

nū debet uideri. Conſtat enim quædā urbium uoca-
bula & olim fuiſſe immutata. Vrbs quæ nunc Ro-
ma olim Valentia dicta, quæ prius Maleuentum poſt
Beneuentum uocari cepta, q̄ admodum quæ ante Bi-
zantium nunc Conſtantinopolis. Vrbibus cæterarū
regionū, nomina, partim Græca, partim Latina uo-
ce ſunt impoſita, id quod & noſtri ſequi poterant.
Græca ſunt Roma, Baſilea, Conſtantinopolis. &c.
Latina Florentia, Argentina, Conſtantia, &c. Quia
uero difficile eſt uſum diu receptum antiquare, po-
terat uti uulgus imperitum uocabulis a ſe impoſitis
ſeq; dignis, reliquos quis prohibuerit ueris uti ur-
bium uocabulis? Buda metropolis eſt Hungariæ no
ſtræ inter omnes Europæ urbes amœniſsimo, ſimul
& commodiſsimo ſita loco, quā cur Ger: noſtri
ſua lingua Ofen uocent nondum plane intelligo,
cū alia ſit urbs Peſt, alia Buda. Eſt Oppidū in ea
patriæ noſtræ ora quam Meggeſalla uocant, diti-
oni Magnifici domini D. Ioannis à Peren mihi gra
tioſiſsimi ſubiectum ſeptē ameniſsimis collibus, &
illis quidem uitiferis, conſpicuum, agri fertilitate
lætum, paſcuis pingue, campis ac pratis floridum, fō
tibus ac fluminibus irriguum, ſyluis cæduis, ſimul
& intactis ameniſsimum, fructibus omnigenis ar
borum fertile, auro, argento, ſale, diues. ubi ipſe hu
ius lucis hauſi primordia, & cui me totum debeo.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Szinirwáralľa a noſtris dictum quod a re ipſa
nempe quòd ſeptem ſubiaceat collibus Græca
Bethe compoſitione Heptoropolis, commodius appellari
gű poterat. cuius patriæ, alioqui dulcis, uocabulum,
uaros. quo minus in ſcriptis meis uſurpare poſsim, eius
fit aſperitate. Neq; enim pudet me patriæ, non
prorſus humilis. cui etſi ipſe iuſto nequeam ornamē-
to eſſe, ipſa tamen mihi dedecori non poteſt eſſe.
Poteram autem poſtremo hoc uocabulo commodiſsi-
me uti, ſi mihi id per quoſdam liceret. Eſt ab hac
patria noſtra urbs, tria diſtans miliaria, opibus, ſi-
tu, ædificijs, optimis ciuibus inclyta, quam noſtri
Riuulum dominarum uocant, quod uocabulum Ger-
mani noſtri aſpernati, eam rectius Neapolim hoc eſt
Nouam ciuitatem appellant. Quæ etiam a re ipſa,
nimirum a uenis auri & argenti ibi repertis Arru-
giæ uocabulo dignari poterat. quæ uox idem ferè
ſignificat, quod in noſtro ſermone Bána, vt intelli-
gas hanc urbem noſtros uero uocare nomine. Szi-
ghet Oppidum eſt arci quam uocant Sárwár adia-
cens, ubi primum diuinam hanc imprimendi artem,
opera quidem & impenſa Principis noſtri, Magnifici
dñi D. Thomæ a Nadaſd, Comitis ac Bani, mini-
ſterio uero etiam noſtro, in Hungaria noſtra exco-
lere cepimus, & unde hæc rudimenta in uſum iuuē-
tutis, qualemcunq; emiſimus. a re ita dictum quòd

duobus fluminibus, quorum alteri Rabæ, alteri Gē-
meo nomen eſt, circumfunditur, nobis Neaneſus Vyßi
dicitur, quòd hoc Princeps ipſe in nouam redegit, ghet.
formam. Primum quidem illud foſſa & uallo ita
muniendo ut ne furori quidem Turcæ Anno
1532 obſidentis patuerit. Nam clade accepta ab
hoc diſcedere coactus eſt. Deinde flumina retando,
Mox denſiſsimæ ſyluæ, huic imminentis, arbores lu-
cando, & huius locum hortis ameniſsimis, ac pòma
rijs conſecrando. Poſtremo ludum literarium opere
latericio in hoc extruendo. Ad hunc modum & re-
liquis Vrbibus noſtris ſua poterant reddi uocabu-
la. Verum non deerunt certo ſcio qui hæc quoq;
rideant. Ridenda tamen non erant in quibus con-
ſtat & magnos uiros operam ſuam locaſſe. Nam &
Stephani de Vrbibus nobiliſsimum extat opus. Et
quidam noſtro etiā ſeculo ad exemplum huius nō
contemnendum opus ædidit, in quo & noſtræ Hū
gariæ urbium non paucarum meminit.

ARBORVM.

Pirus.	körtuel fa.
Pomus.	alma fa.
Prunus.	ßilua fa.
Ficus.	fighe fa.

Maſculina

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Maſculina ſunt hæc̄ oleaſter, rubus, dumus, ſpinus authore Seruio. ſiler Neutrum eſt. Reperitur & ficus interdum Maſculino genere. Oleaſter Cicero in fœminino uidetur protuliſſe Actionis in uerem 5. Hominem inquit, corripi ac ſuſpendi iuſſit in oleaſtro quadam &c. Verum ibi oleaſter ad arborem refertur ut ſeq̄ntia ſatis indicant.

Multæ ſunt arbores quarum Hungaria noſtra ferax eſt, multæ quarum non. Tantum autem abeſt ut omnium arborum noſtro ſermone habeamus uocabulum, ut in noſtræ quoq; regionis arborum uocabulis laboremus. Quod de arboribus dico idem de alijs rebus herbis, lapidibus, gemmis &c. ſentiendum. Nec ſoli nos, ſed & aliæ gentes, cum quibus (ſi Celſo credimus) & Græci, ne ſit ut quis ex noſtris ob hoc ipſum ſibijpſi diſpliceat.

TERTIA REGVLA.

Nomina fructuum generis ſunt Neutri, ut pomum, pirum, perſicum &c.

Hæc de generalibus Regulis ſufficiant Reliquas tum generales, tum ſpeciales commodius pueri diſcent ex alijs maxime ijs qui eas carmine ſunt complexi, inter quos ſunt ex recentioribus Sulpitius,

tius & Lilius. Vt enī facilius diſcuntur præcepta, quæ carmībus sūt incluſa, ita firmius ꝛretinētur.

NVMERVS, Szām.

De numeris. Regula PRIMA.

Numeri noīm sūt duo.
- Singularis, quæ ſingulariter profert (ut, hic Magiſter, az meſter.
- Pluralis, quæ pluraliter profertur, ut (hi Magiſtri, az meſterek.

Et hic anīaduertat puer patrij nr̄i ſermonis phraſim eē, ut noībus pluralis nūi utāur īterdū æque ac ſingl'arib9, tū ſcz cum noīb9 nūalibus, aūt per ſe multitudinē ſignificātibus noīa addūtur pluralis nūi. Cū enī huiuſmodi noīa p ſe ſatis diſtīguāt nūm, ad rē nō uerba r̄ſpiciētes ſatis ducīus id altero ſignificaſſe uerbo. Sicut enī efferīus unus hō, ſic duo tres, decē, centū, mille hoīes. egg ember, ket ember, harom ember, tiz ember, ſzāz ember, ezer ember. Quòd ſi his iuxta latini ſermōis proṗetatē uti uoles orōnib9, Vnus hō, duo hoīes, tres hoīes. Egg ember, ket emberek, harom emberek &c. ī patrij ſermonis peccas proprietatē. Sua eſt uniuſcuiuſq; linguæ phraſis, quā qui in linguis diligēter nō obſeruāt, dū aliquid īterp̄tandū ſuſcipiūt in primo ſtatī (ut in prouerbio ē) limine ſolēt impīgere, ac mōſtro quid ſimile eder̄. Sed ut res fiat māifeſtior exēpl quoq; id oſtēdemus ſequētibus, Duo hoīes aſcēdebant in tplm, Ket ember megen uala fel az templumba. Dn̄e decē talēta tradidiſti mihi, Vram tiz talentot adal ennekem. Lucę 18. Matth. 25

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Luce. 15. Si quis hē centū oues, ƺa kinek ſzāz iuha uagon. Porro
qui comederāt erāt quinquies mille, Couabbā az kik ütte=
Matth. 14. nek uala ȏt ezerē ualanak. Multi sūt uocati pauci uero
20. electi, Sok az hiuatalos, keues az ualaſztott auag, ſokan
22. uadnak az hiuatalosſok keueſen uadnak az ualaſztottak. Nec
dicīus ſokak az hiuatalosſok, keueſek az ualaſztottak ut
uerba ipā latina ſonāt. Reg: SEcūda. Sūt & noīa apud La
tīos pleraq; pluralis tātū nūi, quæ apud nos ſinglaria sūt,
Joan. 2. inter quæ Nuptiæ, Inferi &c. Nuptiæ factæ ſunt ī Cana
Galileæ, Menekező lün. Deſcēdit ad Inferos, pokolra le
ſzálla. &c. Reg: TERTIA. Dum ſingulis quibuſdā reb9
aliquid æquali, ac pari nūo ineſſe ſignificar uolūus, nume
rum geminamus. Atq; id iuxta linguæ Hebrææ uſum.

שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד

Seraphim ſtabāt ſuper illud ſex ſex alę uni, & ſex ſex
alæ alteri. Eſa. 6. Eggiknek ęs hat hat ſzarnia uala, az ma
ſiknak ęs hat hat ſzarnia uala. Quī & Græcis hoc genus
loqūdi uidetur eſſe familiare. Notū eſt enī ſeqūs orōnis
genus apud Marcū. Καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι
πάντας, συμπόσια συμπόσια τῷ ἐπὶ χλωρῷ χόρτῳ,
καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεν
τήκοντα. Ęs parancżola üneki hog mind le ültetnęk üket
egg egg lakodalombelt oſztuan mindennek az ȥold füuön.
Ęs letelepedinek egg egg üliſt foglaluan az zȏld füuön,
ſzázan ęs ȏtuenen. Hoc orōnis gēus latīs mīus faīliare ē,
id quod ex Eraſmi nrī interptatione ſatis apparet. Et præ
cepit ut accūber facerēt oēs, diſtributis cōuiuijs ī uiridi
grāine. Et diſcubuerūt diuiſi in uiridaria cēteni & quin=
quageni. Reg: QVARTA. Cū pronomē quod uī obti
net pluralis nūi addit nomī ſinglaris nūi, & nomē, quod
ī latino ſermone erat ſinglare efferīus ī plurali, ut Pa
ter nr, mü atānk. Aīa nrā, mü lelkünk. Neq; enī di=
cīus az mü ata, az mü lilek ut uerba ſonāt latina, aut
ut imperiti linguæ patriæ loquūtur az mienk ata, az
mienk lilek. Reg: QVīta. Vbi uero uno uerbo utīur
plurali, & rliquo, quod græcis & latinis fuerat ſinglar
Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρ
δία ὑμῶν. Vbi enī eſt theſaurus ueſter ibi eſt & cor
ueſtrū, Mert az holott uagon az tü reytek marhātok,
ott uagon az tü ſzüetek ęs &c. FIGVRA, Abrazat.

Figuræ noīm duæ.
- Simplex. quæ ſimpliciter proferť ut, Sapiens, Eſzes.
- Compoſita. quę ſuas hē partes ex quibus cōponiť ut, Inſipiēs, Eſztelen.

Noīa apud latinos autore Donato Quattuor cōpo=
nūť modis, tot & apud nos. Ex duob9 corruptis ut iam
bor, üdnep. Ex integro & corrupto, ut huſit. Ex corrup
to & integro, ut alpinz, alkocz. Integra fuerāt io em
ber, üdȏſnap, huſitel, alnak ſagualuertpinz, alnak ſagual
czinalt kolcz. &c.

120

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

	CASUS,	Eſet.
	Nominatiuus,	Neuező.
	Genitiuus,	Nemző.
Caſus noīm	Datiuus.	Ado.
ſunt ſex.	Accuſatiuus,	Vadolo.
	Vocatiuus,	Hiuo.
	Ablatiuus,	El uiuő.

DE articulo Hungarici ſermonis.

PHIlippus Melanchthon præceptor noſter ſcribens in Grāmatica ſua Græca de Græci ſermonis articulis, primū Priſcianū ſequutus latinā līguā articlm̄ haber̄ negat, grāmaticoſq; latinos noīm caſibus hic, hæc, hoc, docē di grā addidiſſe, nō quòd ſermo latinus hos noſſet articulos. Deīde Germanicā linguā æque ac Græcā articulū haber̄. Vbi etiā hoc addit neīem poſſe uī articlorū Græci ſermonis exacte cognoſcer̄ niſi ex Germanico idiomate. Quæ uerba Philippi cū pleriq; ſiniſtre interp̄tētur, ſentio illū de ſuæ tātum gētis hoīb9 loqui, quibus p̄cipue illa tradebat rudimēta, & quorū linguæ p̄pietatē probe nouerat, nō etiā reliquarū natiōnū, quarū (licet ſit ille πολύγλωσσος) ut līguas nō nouit, ita de his pronūciar̄ nō poterat. Neq; enī adduci poſſūt credā Philippū (q̄uis tū cū illa ſcriberet admodū Iuuenē) aut ſui fuiſſe oblitū, ut quid ſcriberet neſciret, aut ſtudio quod erga ſuā gentē hēbat lapſū. Nihil enī dici poterat abſurdius

abſurdius ſi hæc ita accipiātur ut ſentiat nullā, orbis terræ nationū linguā, habere articlm̄ niſi Germanicā & Græcā. Habet enī & ſermo n̄r Hungaric9 perīde ac Græc9. Nā de cæterarū gētiū līguis iudicar̄ nequeo. Articulus eſt in nrō ſermone p̄ticula, Az, oīm generū & nūerorum, quæ inflecti neſcit. Nā quæ inflectir̄ pronōen eſt. Minia quidē illa ſed quæ magnā orōni addat tū maieſtatē, tū ſplēdorē ſi quis illa recte utat̄. Quēadmodū n. ī Græco, ſic ī nrō ſermone ſuus articulo eſt locus. In tenui q; labor eſt, at gloria nō tenuis. Hic ī ſacris lrīs nō loco additus, aut loco detractus (ut uere Chryſoſtōus, & Auguſtinus ſēſer̄) ſenſum facit aut orthodoxum aut hæreticum. Sed ut p̄dicta facilius aſſequātur pueri, ſeq̄ns placuit ſubijcer̄ exēplum. Καὶ ἔσαι ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν Ioel. 2. σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται. καὶ γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου, καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματος μου, καὶ προφητεύσουσι.

Es liſen az utolſo napokban, az iſten monga, ki fogo kőteni az en lelkemből minden teſtre, es profetalni fognak az tű fiaitok, es az tű leanitok. Az tű ifſiaitok lātāſt fognak lātni, es az tű uinēitek ālmat fognak lātni, es

bizony

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

bizōńaual aʒ napokban ki fogok ŏttenī aʒ en lelkem bŏl aȥ en ßolgäimra, ęs aʒ en ßolgalo leańimra, ęs profetalni fognak. In hoc exēplo uiderˀ eſt, quòd ſicut Græci, ita nos articulo utimur. Toties enī repetiō arti- culus ī nrō ſermone quoties ī Græco, qui tñ in latino nō eſt, quod ut ſit manifeſtū hūc prophetæ locum latine quoq; ſubijciā. Et erit ī nouiſſimis diebus dicit deus. Ef- fundā de ſpiritu meo ſuper oēm carnē, & prophetabūt filij ueſtri, & filiæ ueſtræ. Iuuenes urī uiſiones uidebūt, & ſeniores urī ſomnia ſomniabūt. Et quidē ſuper ſeruos meos, & ſuper ancillas meas ī diebus illis effundā de ſpiritu meo & prophetabūt. Hoc unico exēplo uti, ad rē quā quærīus demōſtrandā ſatis eſſe duxi, quòd pueri hæc tū demū rectius intelligēt cum per ætatē robur ī literis colligerˀ cœperīt, ac græcos uerſādo autores, patrij ſermo nis phraſim uſu ī his dephēderˀ. Deuāꝰ nr̄ lrīs prodidit huius articuli extremā lrām ȥ, ad oēs eā ſeqn̄tes lrās ī mutari deberˀ, nō ſecus ac apud latinos uſu uenire ſolet in præpoſitione ad, cū ī cōpoſitionem uenit, ab barat, ac chriſtus, ad doctor, af farkas, ag galamb, ah harang, ak kalan, al lo, am meſter, an nemȥet, ap pap, ar remete, aſ ſereg, at tengher, au uarga &c. his enī & ſimilibꝰ uti tur exēplis. cuius ratio q̄uis amici, mihi haud probaꝉ Primū quòd, etſi uulgus imperitū ad hūc loquaꝉ modū nō cōtinuo tñ illius errori patrocinādū eſt, quin potius

remediū

remedium illi quærendum. Deinde q̄ particulæ ab, ac, ad, af. &c. in noſtro ſermone, omni prorſum ca- rent ſignificatione præſertim extra compoſitionem. Nam in latino præpoſitiones ſunt ut abbreuio, accla- mo, affero, aggrauo, alleuo. &c. pro adbreuio, adcla mo, adfero, adgrauo, adleuo. &c. Poſtremo quòd in omni ferè lingua eſt quædam in pronunciando uari- etas, ratio tamen Orthographiæ apud omnes certa eſt. Hebræi ſcribunt יְהֹוָה & אֲדֹנָי proferunt autem non quod uerba ipſa ſonant ſed aliud quiddā. Græci ἄγγελος, σφὶγξ, ἐγχειρίδιον, pronunciant autem angelos, ſphinx enchiridion. Latini, Quintiliano teſte, quaſdā lrās ſcribūt quidem, parum tñ exprimunt, non eximunt ſed tantum in pronunciando obſcurant. Et nunc Itali multa ſecus pronunciant, tum in latino tum in uernaculo ſermone q̄ literis notent. Germa- nos noſtros audio ab illis qui huius linguæ periti ſunt, idem facere. Horum exemplo & apud nos, etſi ſunt qui pronuncient ab barat, af farkas, ap pap, ad diak. &c. articuli tamen extrema litera perpetuo ſcribenda eſt per ȥ non alias conſonan tes ut ratio orthographiæ conſtet apud nos æque ac apud cæteras nationes. Neq; enim uideo quid ob ſtet quo minus prædictæ uoces per hoc literarum genus & ſcribantur & proferantur, Illud manifeſtius

eſt

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

ɛſt q̃ ut negarī poßit, eſſe in noſtra etiam lĩgua ut in
aliarum gentium, literarum transmutationes, de quibus
in ſequentibus non nihil attingemus, cum de inflexio
nibus orationis partium agere cepimus, in quibus potißi
mum hæc uſu uenire ſolet tranſmutatio. Az particula
cum inflectitur, ut initio dixi, pronomen eſt non arti
culus in cuius inflexione extrema litera z aliquoties in
aliam tranſit literam ut in Cap: de pronomine uidebi
mus. Nunc quæ ad nominum pertinent inflexiones
trademus, in quibus ſuus, cuiqʒ caſui eſt articulus.

DECLINATIO, Haytogatas.

	Prima,	Elſo.
Declinationes in	Secunda,	Maſod.
nomine ſunt quinqʒ.	Tertia,	Harmad.
	Quarta,	Neged.
	Quinta,	Otod.

Primum noſter ſermo unam tantum nouit no
minum omnis generis inflexionem. Deinde ſicut apud
Hebræos ſic apud nos caſus certis diſtinguuntur lite
ris & ſyllabis, hoc tamen noſtra declinatio ab illo
rum differt declinandi ratione, quòd illi literas ad
caſuum adijciunt principia, nos ad finem. Poſtremo
ut apud illos Nominatiuus nullis diſtinguitur literis
ſic

ſic etiā apud nos. Gtī ſingularis lrā ſignificatiua eſt e.
Dtī k, Actī t, Vtī eadē quæ Ntī, Abltī l. Ntī pluralis
k, reliquorū eædē quæ fuerāt ſinglrium, facile autē puer
diſtīguere poterit numerū ſi ad lrām k reſpiciat, cui reli
quorū caſuū lræ ſēper ſubijciūtur. Hic tn̄ notandū quòd
nt̃s pluraſ pro k, I lrām bēbit ſi alijs noīm caſibus adda
tur, nūi uel ſingularis ł plurat. ut Vidētes filij dei filias
hoīm, Latuān az iſtennek fiai az emberekneк leanit &c.
Hæ prædictæ lræ tāetſi certißime ſint caſuū notæ, ui
dētur tn̄ caſus uarias habere lrās cum non habeāt, idqʒ
multis cauſis uſu euenire ſolet. Primo ratione Conſtruc
tionis. Alia ē enī ratio Syntaxeos nræ linguæ, alia lati
næ. Non ſēper iiſdē caſibus orō abſoluiſ in nrō ſermone
quibus ī latino. In hoc enī, ut paucis quibuſdā utar exē
plis, alterū duorū ſubſtātiuorū noīm cōiunctī poſitorū po
nit in gtō poſſeßionē ſignificāte, in illo ī dtō acquiſitio
nē denotāte filius hominis dicūt latini, nos filius hoī,
az embernek fia. Nec dicīus iuxta latinę lĩguæ phrasī
az emberę fiu, in gtō poſſeßionē notāte. Quòd ſi poſſe
ßiom̄ ſignificare uolumus dicīus, ez fiu ez emberę. Sic
coniunctim nunq̄ duobus utimur abltīs in orōne patria,
ſed pro altero alterū uſurpamus caſum, aut eum qui la
tinis erat Nt̃s, aut act̃s aſ alius quiſpiā ex cæteris. Ntm̄
uſurpamus ī hac & ſimilibus, herode regnāte, az herodes
orßagot biruān. Actm̄ in hac & huic ſimili Mendi
cato paſcitur ille cibo, kuldult eledeluel il. qua forma

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

loquendi ſi ſeiunctim utamur latinos imitari poſſumus, eledeluel il de kuldultual az az melket kuldultanak. Quædam orōnes uſu formā induxerunt latinā, uerbum Metuo ī latino ſermone nūc actm̄ requirit caſum, ut Metuo te, nūc dtm̄ ut Metuo tibi, in nr̄o ſermone aūt abltm̄ cum præpoſitione aut actm̄. Exēplum primi fuerit, filek te tüled, Exēplum ſcdi, filtelek tigbedet. Vitioſe itaq; loquūt qui dicunt fillek tigbedet, aut filek teneked. Quod de his orōnibus ſentio idē de multis alijs iudica. Scdō ratione pronoīm ſepatorum ut pater noſter, anima nrā. mü atānk, mü lelkünk. Neq; enī diciius Mienk ata, mienk lilek ut uerba ipā latina ſonāt &c. Tertio ratione pronoīm affixorū, ut Monachus factus, ſcholaſticus factus, diues factus. Barattā, diakkā, kazdaggā lūn. in quibus orōnibus extrema ntī lrā gēinatur, ut uides, & illi ārectū nota nimirum pronoīm affixorum, additur, de quibus ſuo loco copioſius. Ntī erant ſeiunctim barat, diak, kazdag. Quarto noīm Deriuatiuorū ut diuina ſapiētia, humana ſtulticia. Iſteni bölczeſig, emberi balgatagſag &c. & hic ad extremā ntī lrām i apponit nota nimirū noīm deriuatiuorum. Ntī erāt ſeorsū poſiti Iſten, ember. &c. Quīto ratione Pticipiorū ut, Vidēs aūt phariſeus, latuan az far. Vidētes magi ſtellā, lātuān az czillagot az bölczek. herode regnāte, az herodes orſzāgot biruān. Sexto ratione pᵱpoſitionū, cum enī pᵱpoſitiones fini adijciātur caſuū ī patrio nrō ſermone nō pricipio ut uerius poſtpoſitiones eas appellare

pellare debeamus q̄. præpoſitiones, uarietati materiā inter dū miſtrāt, idq; ī actō magis q̄ abltō, quāq̄ & ī hoc. Exem. primi. In domo, az házban. In agro, az mezön. In tēplo, az templumban. exem. ſcdi. a nobis, mü tullünk. a uobis, tü tülletek. ab illis, ü tullök. &c. Ex his & ſimilibus dicēdi formis facile datur intelligi tota uia totoq; cœlo errare illos qui nihil putāt int̄ patriæ nræ, & latīæ līguæ cōſtructiōm differe, quiq; ī interp̄tādo gēus oē orōnis ad latinæ līguæ loqn̄di formā exigūt. Quāuis n. quibuſdā loqn̄di formulis cōmunicemus cū illis tn̄ pars ea nō eſt cēteſima p̄ his quibus ab illis uariamus. Id uerū eſſe intelliget quisquis ad linguarū proprietates diligēter reſpiciat, quod omnino faciēdum eſt ijs qui e ſtudiorū ſuorū meſſe copioſa non inanes culmos aut leues ſtipulas ſed ipſiſſimā frugē colligere uolent. uerum quotusquisq; eſt qui id præſtet Nā is demū doctiſſimus oīm habet qui q̄ pluria edat nō qui q̄ optima. Sed iā nos ad id quod cōſectaneū eſt ueniāus.

PRIMA declinatio. Eſt quæ mittit gtm̄ ſinglarē ī æ & dtm̄ ſilr̄, ut Muſa, muſæ, ſæ. ¶Paradigma primæ decli.

N. hæc	ſa.		zoń.	hæ	ſæ.	zoṅok.
G. huius	ſæ.	sing.	zonę.	harū	ſarū.	zonokę. plr.
D. huic	ſæ.		zonnak.	his	ſis.	zonoknak.
A. hāc Mu	ſam.	az Iſten aſſ	zońt.	has	ſas.	zonokot.
V. o	ſa.	o	zoń.	o	ſæ.	zonok.
A. ab hac:	ſa.		zońtul.	ab his	ſis.	zonoktul.

Sic Aeneas, Aenææ. Enchiſes Enchiſæ. ſic hebræa Adam, Abraham inflectat puer.

SECVDA Decli. Eſt quæ mittit gtm̄ ſinglarē ī i, & dtm̄ in o, ut Magiſter, ſtri, ſtro. Paradigma ſcdæ decli.

N. hic ter. ter. hi tri. ek.
G. huius tri. Sing. terę. horū Plr. trorū. az ekę.
D. huic Magiſ tro. az meſ ternek. his magiſ tris meſ eknek
A. hūc trū. tert. hos tros ter eket.
V. o ter. o ter. o tri. o ek.
A. ab hoc tro. tertůl. ab his tris ektůl.
N. hoc num. Sing. d. hæc na. Plr. dok.
G. huius ni. dę. horum norū. dokę.
D. huic Scā no. az pas dnak. his Scam nis. az pas doknak.
A. hoc nū. dok. hæc na. dokot.
V. o num. o d. o na. o dok.
A. ab hoc no. dtul. ab his nis. doktul.

TERTIA declin̄. Eſt quæ mittit gtm̄ ſinglarē in is & dtm̄ ī i, ut Sacerdos, dotis, doti. Paradigma tertiæ decli.

N. hic & hæc dos. Ember. hi & hæ dotes. ek.
G. huius dotis. emberę. horū & harū tū. kę.
D. huic Sacerdoti. Egghazi Sing. nek. his dotibus. knek.
A. hūc & hāc dotem. embert. hos & has tes. ket.
V. o dos. o ber. o dotes. rek.
A. ab hoc & ab hac te k ti. tůl. ab his dotibus. tůl.
N. hoc ma. Singulariter. hæc ta. Pluraliter.
G. huius matis. horum tum.
D. huic Dogmati. his Dogmatibus.
A. hoc ma. hæc ta.
V. o ma. hæc ta.

A. ab hoc dogmate. ab his dogmatibus.

QVARTA Decli. Eſt quæ mittit gtm̄ ſinglarē ī us & dtm̄ in ui, ut Fructus, ctus, ctui. Paradigma qrtæ decli.

N. hic ctus. cz. hi tus. czők.
G. huius ctus. czę. horum tuū. czokę.
D. huic Fru ctui. az gő:cznek. his fruc tibus. az gő: czőknek.
A. hūc ctum. mől:czőt. hos tus mől czőket.
V. o ctus. Sing. cz. o Plr. tus. czők.
A. ab hoc ctu. cztůl. ab his tibus. czőktůl.

QVINTA Decli. Eſt quæ mittit gtm̄ ſinglarē in ei & dtm̄ ſilr, ut Species, ſpeciei, ei. ¶ Paradigma quītæ decli.

N. hæc es. p. hæ es. pek.
G. huius ei. pę. harum erum. pekę.
D. huic Spec ei. azki pnek. his Speci ebus. azki peknek.
A. hāc iem. pet. has es. peket.
V. o Sing. es. o p. o Plr. es. o pek.
A. ab hac e. ptůl. ab his ebus. pektůl.

In his noim̄ inflexionibus facile eſt cernere Latinū ſermonē articulo carere. Cū enī dicius hic Mgr, az meſter articlo nos utiur. Alioqui dicēdum erat, hic Magr ez meſter huius mgri ez meſterę per pronoīa ſcz quæ ad generū & caſuum drām faciēdā grāmatici addidere latini, nō ut eſſēt articuli iure igr hæc Donatus Pronoīa uocat articlaria. Quia uero utiliſſimū eſt iuxta Diomedis Grāmatici præceptū pueros per Chrias exercere, ut hoc exercitij genere drās caſuū in orōnibus facilius poſſint animaduertere, huius rei hoc ſit exēplum. N. ſing.

SINGVLARIS.

N. Magiſter doctus, doctos reddit diſcipulos.
Az tudos meſter tudos taniituanokot tißen.

G. Magiſtri docti eſt doctos reddere diſcipulos.
Az tudos meſterę hog tudos taniituanokot tegen. B

D. Magiſtro docto docti ſunt diſcipuli.
Az tudos meſterneK tudos taniituani uadnak. K

A. Magiſtrũ doctũ decet doctos habere diſcipulos.
Az tudos meſterĽ illeti hog tudos taniituani lege (nek. T

V. O Mgr̄ docte tuũ eſt doctos reddẽ diſcipl'os.
O te tudos meſter te hozzād illik hog tudos taniitua (nokot tig.

A. A Mgrō docto docti prodeũt diſcipuli.
Az tudos meſtertűĽ tudos taniituanok lißnek. L

PLVRALIS.

N. Mgrī docti doctos reddunt diſcipulos.
Az tudos meſtereK tudos taniituanokot tißnek. K

G. Mgōrum doctorum eſt diſcipulos doctos reddere.
Az tudos meſtereKĘ hog taniituanit tudoſokkā tes (gik. B

D. Magiſtris doctis docti ſunt diſcipuli.
Az tudos meſtereKneK tudos taniituani uadnak. K

A. Mgrōs doctos decet doctos habere diſcipulos.
Az tudos meſtereKeT illeti hog tudos taniituani lege (nek. T

V. O Mgr̄i docti doctos reddite diſcipulos.
O tű tudos meſtereK tudoſokkā tegitek taniituanitokot.

A. A Magiſtris doctis docti prodeunt diſciruli.
Az tudos meſterektűĽ tudos taniituanok lißnek. L

In his orōnib9 uidere ē ſuũ unicuiq; caſui cē articlũ, ſuas caſuũ notas, iuxta præceptiones ſupi9 a nobis traditas. Ad hāc formā poterũt pueri ī oīb9 decliātiōib9 exerceri.

PRONOMEN eſt pars orōnis quæ pro noīe poſita tātundē pene ſignificat, perſonamq; interdũ recipit. Az newirtualo az ßobeßidnek eggik riße, melk az newirt vettetuiñ, kőzel ugan annit iegez, ęs niha ßemilt ußen fel.

Vt in Hebræa lingua, ita in Hungarica ſciat puer Pronoīm aliud eſſe affixum, aliud ſeparatum. Affixa dicūtur quæ dictionibus ſic cohærēt ut ſeorsũ ſtare non posſint. Separata uocātur quæ in orōnis cōtextu per ſe ſtare poſſunt, nec faciũt unũ cum alia dictione corpus. Adhærēt autē affixa noībus & uerbis. Affixorum cũ Noībus notæ ſunt in patria nrā līgua primũ uocales & Rectæ & obliquæ. Deinde Cōſonātes M, D &c. et cũ his ſyllabæ quædā. Cũ uerbis p̄ter uocales prædictas I, m, d, l, & ſyllabæ quædā, de quibus ordīe exēpla tradēus, ac primũ de affixis cũ Noībus.

De A. Recto.	Monachus	barattā	De A. obliquo.	Pater illius attā.
	Scholaſticus factus	diakkā		Mater illius annā.
	Diues factus	gazdaggā		Filia illius leanā.
	Impius &c.	gonoſſzalun		Soror illius huga.
De E. Recto.	Homo	emberrę.	De E obliquo	Vxor illius felegſihe.
	Puer factus,	germekkę.		Filius illius, germeke.
	Pauper factus,	ßeghinnę.		Fr̄ germāus illius öccze.
	Inſolēs factus,	keuilkę.		Leuir illius Sűe.

In his exēplis extremæ uocales ā a ę e ſunt notæ affixorũ pronoīm. Maior eſt aũt emphaſis in his & ſimilibus orōnibus Pappā, Barattā, diakkā, emberrę, ßeghinnę, lũn

⁊c. q̃ in his Ember, pap, diak lün benne ⁊c. idq; haud dubie ratione pronoim affixorũ uſu uenire ſolet, quorũ uim prædictæ orõnes includũt, cũ eni ad hũc loquor modũ pappã, diakká, barattã lün, rẽ ⁊ perſonam quaſi digito demõſtro, ut hoc factus eſt, illud factus eſt, Ymez ze lün amazzã lün.

De Conſonãtibus.

De M.	Pater meus,	atãm.
	Mater mea,	anãm.
	Filius meus,	fiam.
De D.	Pater tuus,	atãd.
	Mater tua,	anãd.
	Filius tuus,	fiad.
De Syllabis.	Pater nr̃,	atãnk.
	Mater nrã,	anãnk.
	Filius nr̃,	fiunk.
	Pater ueſter,	atãtok.
	Mater ueſtra,	anatok.
	Filius ueſter,	fiatok.
	Pater	Attok.
	Mater illorũ,	annok.
	Filius	fiok ⁊c.

Et hic Conſonãtes M. d, ⁊ Syllabæ: nk: tok: ok notæ ſunt affixorũ pronoim. Ex his iã facile ẽ cernere latinã linguam affixis pronoĩb9 prorſus carere, noſtram uero illa perĩde ac Hebræam habere, quod ut ſit manifeſtius Hebræa cum noſtris coniungam.

אָבִי אָבִיךָ אָבִיו אָבִינוּ אֲבִיכֶם אֲבִיהֶם:

attok. atãtok, atãnk, atta, atãd, Atãm,

Hæc enim prædicta idẽ prorſus ſignificãt quod ſeq̃ntia Pater meus, pater tuus, pater ſuus, pater noſter, pater ueſter, pater illorũ. Az en atãm, az te atãd, az ů atta, az mů atãnk, az tů atãtok, az ů attok. Satis eni diſtiguũt perſonã, ac nũm uel citra horũ pronoim ſepatorũ adiunctione.

ctione. In Græco ⁊ Latino ſermone perſonæ ſubintelliguntur in Hebræo ⁊ Hũgarico dictionibus includuntur. Vt autẽ facilius poſſint pueri aſſequi quo pacto Pronmina affixa nominibus ⁊ uerbis adhæreant, primum nomina ipſa placuit ſeorſum ponere, deinde cum affixis pronominibus diuerſi numeri, ac perſonæ.

Pronomina affixa Primæ perſonæ ſingularis Numeri.

Auus.	Oſ.	Auus meus.	Oſom.
Socer.	Ip.	Socer meus.	Ipam.
Socrus.	Nap.	Socrus mea.	Napam.
Pater.	At.	Pater meus	Atãm.
Mater.	An.	Mater mea.	Anãm.
Frater maior natu.	Bat.	Frater meus.	Batãm.
Frater minor natu.	Ocz		Oczem.
Filia.	Lean.	Filia mea.	Leanom.
Soror.	Hug.	Soror mea.	Hugom.
Leuir.	Sů.	Leuir meus.	Sůem.

⁊c.

His Nominibus ſeorſum ſumptis affixa pronomina adhærent ad hunc mòdum, ut ſuperius uides.

Secundæ perſonæ ſingularis numeri ad hanc formam.

Auus tuus. Öſod.
Socer tuus. Ipad.
Socrus tua. Napad.
Pater tuus. Atād.
Mater tua. Anād.
Frater tuus. Batād. Öczed.
Filia tua. Leanód.
Soror tua. Sugod.
Leuir tuus. Süed.

Item.
Tu pater. Atá.
Tu mater. Aná.
Tu frater. Batá. Öcze.
&c.

Iſta enim Nomina non ſunt ſeorſum ſūpta ſed cū affixis pronominibus ſi quis diligenter rem æſtimare uelit. Vſu tamen receptum eſt ut his utamur interdum ut ſimplicibus.

Tertiæ perſonæ ſingularis numeri hoc pacto.

Auus. Öſe.
Socer. Ipa.
Socrus. Napa.
Pater. Ātta.
Mater. illius Anna.
Frater. Batta. Öccze.
Filia. Leana.
Soror. Suga.
Leuir. Süe.

In hac perſona quædam Nomina extremam literam geminant quædam non de quo paulo inferius.

Primæ perſonæ pluralis Numeri ſic.

Auus

Auus noſter. Öſünk.
Socer noſter. Ipünk.
Socrus noſtra. Napünk.
Pater noſter. Atānk.
Mater noſtra. Anānk.
Frater noſter. Battánk. Öczenk.
Filia noſtra. Leanúnk.
Soror noſtra. Sugunk.
Leuir noſter. Süüünk.

Secundæ perſonæ pluralis Numeri hoc modo.

Auus ueſter. Öſotok.
Socer ueſter. Ipatok.
Socrus ueſtra. Napatok.
Pater ueſter. Atātok.
Mater ueſtra. Anātok.
Frater ueſter. Batātok. Öczetek.
Filia ueſtra. Leanotok.
Soror ueſtra. Sugotok.
Leuir ueſter. Süetek.

Tertiæ perſonæ pluralis numeri ad hunc modum.

Auus. Öſok.
Socer. illorum Ipok.
Socrus. Napok.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Pater.		Attok.
Mater.		Annok.
		Battok.
Frater.	illorum	Ӧcczök.
Filia.		Leanok.
Soror.		Hűgok.
Leuir.		Sűök.

Regulæ de Coniunctione Nominum cum affixis pronominibus.

REGVLA PRIMA.

Si nominis poſtrema litera uocalis fuerit ipſa non geminatur, ſed illi affixum ſimpliciter additur. Exem. Iudex factus Biroa lűn, Iudæus factus Sidoa lűn, adoptauit in filium Fiuā fogadā &c.

Excipe ab hac regula ſequens orationis genus embernek fia. Neq; enim dicimus embernek fiua iuxta Regulam prius a nobis poſitam

SECVNDA REGVLA.

Si nominis extrema lrā conſona fuerit, interdum ipſa geminatur, & illi affixum additur pronomen, interdum uero non geminatur.

Exemp. primi Atta, Anna, Batta, űccze, itē, Pappā, Baratiā, Deakkā, lűn. &c.

Exemp.

Exemp. Secundi. Ipa, Napa, ſue, huga. Nomina erant ſeorſum poſita. Ak, an, Bat, űcz, pap, barat, deak. Ip, nap, ſű, hug. &c.

Hactenus quomodo affixa pronomina nominibus adhæreant diximus, nunc quo pacto eadem uerbis addantur oſtendemus.

De Vocalibus quæ uim Affixorū Pronominum in uerbis æque ut in Nominibus retinent.

De Ā recto, Tertiæ perſonæ ſingularis numeri.

Præcepit.		megparanczolā.
Iuſsit.		meghagā.
Benedixit.	ille	megaldā.
Maledixit.		megatkozā.
Dixit.		azt mondā.

De A. Obliquo, Tertiæ perſonæ singularis Numeri.

Dixit.		ug monda.
Optauit.	ille	kiuana.
Reliquit.		elhaga.

De Ę. recto, tertiæ perſonæ ſingularis numeri.

Creauit.		teremtę.
Fecit.	ille	tiuę.
Genuit.		nemzę.

De E. obliquo tertiæ perſonæ ſingularis Numeri.

Tullit

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

	Tulit.		ßenuede.
	Quæſiuit.	ille	kereſe.
	Pepercit.		meg kimille.

De I. tertiæ perſonæ ſingularis Numeri.

	Pulſat.		üti.
	Ferit.		ueri.
	Facit.	ille	tißi.
	Amat.		ßereti.
	Contemplatur.		nizi.

De Conſonantibus notis affixorum pronominũ cũ Verbis.

De M. primæ perſonæ ſingularis Numeri.

	Amo.		ßeretem.
	Doceo.	illum	tanytom.
Ego	Lego		oluaſom.
	Audio		halgatom.

De D. ſecundæ perſonæ ſingularis Numeri.

	Amas.		ßereted.
	Doces.	hunc	tanytod.
Tu	Legis.	aut illũ	oluaſod.
	Audis.		halgatod.

De L. primæ perſonæ ſingularis Numeri.

	Amo.		ßeretlek.
Ego	Doceo.	te	tanytlak.
	Lego.		oluaſlak.

Audio

Ego	Audio.	te	halgatlak.
	Adiuuo.		ſeghytlek.

De Syllabis quibuſdam. primæ perſonæ pluralis Numeri.

	Amamus.	ßeretünk.
	Docemus.	tanytunk.
Nos	Legimus.	oluaſunk.
	Audimus.	halgatunk.

Secundæ perſonæ pluralis Numeri.

	Amatis.	ßerettek.
	Docetis.	tanytotok.
Vos	Legitis.	oluaſtok.
	Auditis.	halgattok.

Tertiæ perſonæ pluralis Numeri.

	Amant.	ßeretnek.
	Docent.	tanytnak.
Illi	Legunt.	oluaſnak.
	Audiunt.	halgatnak.

Libet autem uerba primum ſeorſu ponere id quod in nominibus fecimus, deinde cum pronominibus affixis, quo facilius hæc pueri aſſequantur.

Inflexio Verborum ſeorſum poſitorum.

Ego
Amo, ßeretek. Amas. ßereccz. Amat. ßeret.
Doceo. tanytok. Doces. tanytaß. Docet. tanyt.
Lego. oluaſok. Legis. oluaſß. Legit. oluas.
Audio. halgatok. Audis. halgaccz. Audit. halgat

Inflexio cum pronominibus affixis.

Ego	Amo. Doceo. Lego. Audio.	hūc aut illū: ßeretem. Amas: ßereted. Amat. ßereti. / tanytom. Doces. tanytod. Docet. tanyta. / oluaſom. Legis. oluaſod. Legit. oluaſſa. / halgatom. Audis. halgatod. Audit. halgatta.
Ego	Amo. Doceo. Lego. Audio.	te: ßeretlek. Amas. ßereccz. Amat. ßeret. / tanytlak. Doces. tanytaß. Docet. tanyt. / oluaſlak. Legis. oluaſß. Legit. oluas. / halgatlak. Audis. halgaccz. Audit. halgat.

Obſeruet puer cum uerba inflectimus ad hūc modum ßeretek ßereccz ßeret &c. nullis utimur pronominibus affixis. Cæterum cum idem uerbum in lecto ſic ßeretem ßereted ßereti, aut ßertlek ßereted ßereti affixis utor pronominibus quorum uim literæ l m d. I. &c. exprimunt numerorumq́, temporum, ac perſonarum differentias ſuapte natura ſatis indicant. Cum enim ad hunc loquor modum ßeretem ßereted, ßereti, aut ßeretlek ßereccz ßeret ſignificanter loquor non minusq̃ ſi hoc pacto loquar, En ßeretem te ßereted ů ßereti En ßeretlek te ßereccz ů ßeret. Quæ res manifeſtiſſime oſtendit magnam noſtræ linguæ cum ſacra illa, nimirum Hebræa eſſe affinitatem ut autē id cunctis ſit manifeſtum noſtrā linguam cum Hebræa hic quoq́ coniungemus.

Viſita-

פְּקָדוֹ פְּקַדְתּוֹ פְּקַדְתִּיךָ פְּקַדְתִּיהוּ
פְּקָדוּךָ פְּקַדְתּוּהוּ פְּקַדְנוּךָ פְּקַדְנוּהוּ

Viſitauit eum, Viſitaſti eum, Viſitaui te.
Meg latogatā, meg latogatād, meg latogatālak.
Viſitaui eum, Viſitauerunt te, Viſitaſtis eum.
Meg latogatām, meg latogatānak, meg lātogatātok
Viſitauimus te, Viſitauimus eum.
Meg lātogatānk, meg latogātok.

Quæ uerba reipſa idem ſignificant cum affixis quod cum ſeparatis. meg lātogatām ůtet, meg lātogatālak tighedet meg lātogatām azt &c.

Pronomini accidunt Sex. Qualitas, Genus, Numerus, Figura, Perſona, Caſus.

QVALITAS.

Qualitates pronominum ſunt tres. Finita, Infinita, Minusq̃finita.

Finita quæ certum notat numerum & orōm dirigit ad certam perſonam ut Ego. En.

Infinita eſt quæ certam non recipit perſonam ut quis, quæ. Kiczoda. Quod. Miczoda.

Minus q̃ finita eſt quæ certis & incertis perſonis aptari poteſt. ut Ipſe Ů.

GENVS.

Genera pronominum ſunt quattuor Maſculinū, ut hic. Fœmininum, ut hæc. Neutrum, ut hoc, Ez. Coē, ut ego En, Tu Te.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Diximus ſupra cum de articulo noſtri ſermonis ageremus particulam Az articulum eſſe qui omnia complecteretur genera & Numeros hic rurſũ admonendi ſunt pueri particulas Amaz, Ez, pronomina eſſe, quæ ad omnia referantur genera Maſculinum fœmininum & Neutrum idq; contra Hebræi Græci pariter & Latini ſermonis proprietatem. Dicimus enim Ille homo, Amaz ember, Illa mulier, amaz áſſoń ember, Illud ens amaz állat. Hic homo, ez ember, hæc mulier, ez aſſoń ember, hoc ens, ez állat.

NVMERVS.

Numeri pronominum ſunt Duo. Singularis, ut Ego, En. Pluralis, ut Nos, Mũ.

FIGVRA.

Figuræ pronominum ſunt Duæ. Simplex, ut Quis, Kiczoda. Compoſita, ut Quiſquis, Valaki czoda.

PERSONA.

Perſonæ pronominum ſunt tres. Prima, ut ego, En. Secunda, ut tu, Tè. Tertia, ut ille, Amaz.

CASVS.

Caſus pronominum ſunt Sex. ut & nominum. Obſeruet puer ut nomina ita pronomina quædam eſſe quæ Vocatiuum non habeant.

Nominatiuus.
Genitiuus.
Datiuus.
Accuſatiuus.
Vocatiuus.
Ablatiuus.

Cum autem Vocatiuus uſurpatur id fieri per aduerbium. Cæterum quæ de nominum inflexionibus tradidimus hic quoq; locum hñt. Pauci enim ſunt Pronominum caſus q̃ a Nominum in noſtro ſermone uariēt caſibus. Id uno atq; altero Paradigmate pueris demonſtraſſe ſufficiat, quos uolumus abſolutam pronominum inflexionem ex Donato petere. Diuiſimus autem Pronomina in duas claſſes quo facilius pueri unumquodq; pronomen eiuſdem formę in ſuo ordine diſcant inflectere, quod fieri in turba non poterat.

DECLINATIO.

Declinationes in Pronomine ſunt Quattuor.

PRIMA Declinatio.

Eſt quæ mittit genitiuum ſingularem in i uel is, & datiuum in i, ut Ego mei uel mis mihi. Et huius ordinis pronomina ſunt Tria. ego, tu, ſui.

SECVNDA Declinatio.

Eſt quæ mittit genitiuum ſingularem in ius, & datiuum in i, ut Ille, illius, illi. Et huius ordinis Pronomina ſunt Quinq;. ſcz. Ille, ipſe, iſte, hic, Is.

TERTIA Declinatio.

Eſt quæ mittit genitiuum ſingularem in I & datiuum in o, ut Meus mei meo, Vel meũ mei meo, aut in æ diphthongon & datiuum ſimiliter, ut mea

meæ

meæ meæ. Et huius ordinis ſunt Quinq;. Pronomina, Meus, Tuus, Suus, Noſter, Veſter.

QVARTA Declinatio.

Eſt quæ mittit genitiuum ſingularem in atis & datiuum in ati, ut noſtras noſtratis noſtrati, Veſtras ueſtratis ueſtrati, cuius ordinis Pronominum ſunt Duo. Noſtras & Veſtras

Paradigmata Pronominũ Primi ordinis.

Singulariter.

	EGO.		TV.	
N.	Ego.	En.	Tu.	Te.
G.	Mei.	enmagamnak.	Tui, l tis.	temagadnak.
D.	Mihi.	ennekem.	Tibi.	teneked.
A.	Me.	enghemet.	Te.	tighedet.
			o tu.	o te.
Ab.	a me.	en tülem.	a te.	te tüled.

Pluraliter.

N.	Nos.	Mü.	Vos.	Tü.
G.	Nrm l nri.	mienk.	Vrm l uri	tietek.
D.	Nobis.	münekünk.	Vobis.	tünektek.
A.	Nos.	münköt.	Vos.	tüeköt.
V.	o nos.	O mü	o uos.	o tü.
Ab.	a nobis.	mütülünk.	a uobis.	tü tületek.

SVI.

Singulariter & pluraliter.

G.	Sui.	ö maganak.	ö magoknak.
D.	Sibi.	ünecki.	ünekiek.
A.	Se.	ütet.	üköt.
Ab.	a Se.	u tüle.	ütülök.

Huius ordinis Pronomina degenerant ut uides a nominum inflexione præter q; in Actõ, in quo caſu ſẽper lrã retinent T.

Paradigmata Pronominum Secundi ordinis.

ILLE.

Singulariter.

	Ille.	
N.	Illa.	az.
	Illud.	
G.	Illius.	azę.
D.	Illi.	annak.
	Illum.	
A.	Illam.	azt.
	Illud.	
	Illo.	
Ab.	ab Illa.	attul.
	Illo.	

Literarum mutationem obſeruet puer hic enim z in n & T facile trãſit quod in omnibus ſere linguis uſu uenire ſolet.

Pluraliter.

	Illi.	
N.	Illæ.	azok.
	Illa.	

Illorum.
G. Illarum. azokę.
Illorum.
D. Illis. azoknak.
Illos.
Ac. Illas. azokot.
Illa.
A. ab illis. azoktul.
Sic & hæc pronomina inflectuntur cōpoſita.

Illud eſt obſeruatione dignū eſt quod quædā pronomina ſingularis numeri addūtur nominibus pluralis numeri, ut Illi ergo homines cū uidiſſent ſignum. Az emberek mikoron lattak uolna az czudat &c.

Singulariter.

N.	Amaz.	Imez.	hic ꝙ z
G.	Amazę.	Imezę.	in n
D.	Amannak.	Imennek.	tranſit
A.	Amazt	Imezt.	& t.
Ab.	Amattul.	Imettűl.	

Pluraliter.

N.	Amazok.	Imezek.
G.	Amazokę.	Imezekę.
D.	Amazoknak.	Imezeknek.
A.	Amazokot.	Imezeket.
Ab.	Amazoktul.	Imezektűl.

IPSE. ISTE.

Singulariter.

	Ipſe.		Iſte.	
N.	Ipſa.	Ő.	Iſta.	Ez.
	Ipſum.		Iſtud.	

G.	Ipſius.	Őuę.	Iſtius.	Ezę.
D.	Ipſi.	űnekie.	Iſti.	ennek.
	Ipſum.		Iſtum.	
A.	Ipſam.	űtet.	Iſtam.	ezt.
	Ipſum.		Iſtud.	
	Ipſo.		Iſto.	
Ab.	ab Ipſa.	űtűle.	Iſta.	ettűl.
	Ipſo.		Iſto.	

Pluraliter.

	Ipſi.		Iſti.	
N.	Ipſæ.	Ők.	Iſtæ.	Ezek.
	Ipſa.		Iſta.	
	Ipſorum.		Iſtorum.	
G.	ipſarum.	Őuek.	Iſtarum.	ezekę.
	Ipſorum.		Iſtorum.	
D.	Ipſis.	űnekiek.	Iſtis.	ezeknek.
	Ipſos.		Iſtos.	
A.	Ipſas.	űkőt.	Iſtas.	ezeket.
	Ipſa.		Iſta.	
Ab.	ab Ipſis.	űtűlok.	Iſtis.	ezektűl.

HIC. IS.

Singulariter.

	Hic.		Is.	
N.	Hæc.	Ez.	Ea.	Az.
	Hoc.		Id.	

Et hoc

Et hoc pronomen in ſingulari numero plerunq; nominibus pluralis numeri addi ſolet, idq; iuxta hebręę linguę uſū זה הימים ez napokba. Dicere n. hac diebus latina non patitur lingua.

G. Huius. ezę. Eius. azę
D. Huic. ennek. Ei. annak.
Hunc. Eum.
A. Hanc. ezt. Eam. azt.
Hoc. Id.
Hoc. Eo.
Ab. ab Hac. ettűl. Ea. attul.
Hoc. Eo.

Pluraliter.

Hi. Ii.
N. Hę. Ezek. Eę. azok.
Hęc. Ea.
Horum. Eorum.
G. Harum. ezekę. Earum. azokę.
Horum. Eorum.
D. His. ezeknek. Iis. azoknak.
Hos. Eos.
A. Has. ezeket. Eas. azokot.
Hęc. Ea.
A. ab His. ezektűl. Eis. azoltul.

QVIS.

Singula:

Singulariter.

Quis.
N. Quę. ki, kiczoda, melk.
Quod.
G. Cuius. kię, kiczodae, melkę.
D. Cui. kinek, kiczodanak, melknek.
Quem.
A. Quam. kit, kiczodat, melket.
Quod.
Quo.
Ab. a Qua. kitűl, kiczodatul, melktűl.
Quo.

Pluraliter.

Qui.
N. Quę. kik, kiczodak, melkek.
Quę uel qua.
Quorum.
G. Quarum. kikę, kiczodakę, melkekę.
Quorum.
D. Quis uel quibus, kiknek, kiczodaknak, mel- (keknek.
Quos.
A. Quas. kiket, kiczodakat, melkeket.
Quę uel qua.
Ab. a Quis uel a quibus. kiktűl, kiczodaktul, mel- (kektűl.
Tribus enim modis hoc pronomen

efferimus

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

eſſerimus, uerum poſtremum illud rebus ſerè inani mis addi ſolet.

MEVS.

Singulariter.

Meus.
N. Mea. az enim.
Meum.
Mei.
G. Meæ. az enimę.
Mei.
Meo.
D. Meæ. az enimnek.
Meo.
Meum.
A. Meam. az enimet.
Meum.
Mi.
Vo Mea. O enim.
Meum.
Meo.
Ab a Mea. az enimtűl.
Meo.
Mei.

Drās caſuum horū pronominum in orationis maxime contextu puer poterit obſeruare. Reijciunt enim caſum in dictionem cui adhærēt, ut filius meus eſt, en fiam. pro eo q̄d ē enim, filij tui eſt, az te fiadę pro tiedę, filio tuo. noſtro. ueſtro, az te fiadnak, az mű, fiunknak, az tű fiatoknak. &c.

Cæterum ut apud Græcos, ita apud nos Pronominibus poſſeßiuis articuli adduntur.

Pluraliter.

N. Meæ. az enimek.
Mea.

Meorum.
G. Mearum. az enimekę.
Meorum.
D. Meis. az enimeknek.
Meos.
A. Meas. az enimeket.
Mea.
Mei.
V. o Meæ. O enijm.
Mea.
Ab. a Meis. az enijmtűl.

Sic Tuus, Suus, Noſter &c, inflectat puer.

Hæc pronomina ut dixi reijciunt notam caſus in dictionem cui adhærēt, ut Pater noſter, Mű atānk Anima noſtra, mű lelkűnk. Neq; n. dicimus, Miënk ata. Miënk lilek, ut imperiti linguæ loquuntur.

VERBVM eſt parſorationis cū tēpore & perſona, ſine caſu aut agere aliquid, aut pati, aut neutrum ſignificans.

Az Beßid az ßobeßidnek riße űdőuel es ßemiluel eſet nelkűl, melk ualami cze lekediſt iegez auag ßenuediſt, auag ezeknek eggiket ſem.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Accidentia Verbi.

Verbo accidunt, Septem. Qualitas, Coniuga-tio, Genus, Numerus, Figura, Tempus, & Perſona.

QVALITAS.

Qualitas uerborum eſt, in Modis, & Formis.

MODI.

Modi ſunt Quinq;. Indicatiuus, Mutato, ut lego, oluaſok. Imperatiuus, parancʒolo, ut lege, oluaſs. Optatiuus, Kiuano, ut utinam legerem, vayha ol-uaſnik. Coniunctiuus, eggbe foglalo, ut cũ legã, mikoroñ oluaſsak. Infinitiuus, vighezis nelkül ualo ut legere, oluaſni.

FORMAE.

Formæ uerborum ſunt Quattuor. Perfecta, el uig hezett, ut lego oluaſok. Meditatiua, gondolkodo, ut lecturio, oluaſni gondolkodom. Frequentatiua, gakorlo, ut lectito gakorta oluaſok. Inchoatiua, kezdis tiuõ, ut ferueſco, megkezdek heuülni, caleſco, megkezdek meleghedni.

CONIVGATIO.

Donatus diſtinxit Cõiugationes literis & Syllabis per Secundas perſonas præſentis Indicatiui ſingula ris numeri, qui etiam ob hoc ipſum obſcurior eſt q̃ ut a pueris commode poſſit intelligi, q; coniugati-ones & genera confundit. Propterea nos Coniu-gationẽ

gationẽ ad puerorum captum diſtinximus.

Coniugationes uerborum ſunt Quattuor.

PRIMA.

Eſt in A productam.

SECVNDA.

Eſt in e productam.

TERTIA.

Eſt in E uel I correptam.

QVARTA.

Eſt in I productam.

CONIVGATIO Prima.

Actiuorum & Neutralium.

Eſt quæ in Indicatiuo modo, tempore preſenti, nu mero ſingulari, ſecunda perſona, A productam ha bet ante nouiſsimam literam S In futuro uero bo ſyllabam ut amo, amAs, amaBO.

Paßiuorum, Cõmunium, & Deponentium.

Eſt quæ in Indicatiuo, modo, tempore præſenti, nu mero ſingulari, ſecunda perſona A productã habet ante RIS. In futuro uero BOR ſyllabã, ut Amor, amaris amaBOR.

SECVNDA Coniugatio Actiuorũ & Neutralium.

Eſt quæ in Indicatiuo modo, tpẽ pñti nũo, ſingu-lari, ſcdã perſona, E productam hẽ ante nouiſſimam lrãm

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

lrã̄m, S. In futuro uero BO, ut Doceo doces, do-
Paſsiuorũ, Coim, & Deponẽtiũ. (cebo.
Eſt quæ in Indicatiuo modo, tpẽ pñti, numero ſin-
gulari, ſcdã perſona E productam habet ante Ris,
in futuro uero BOR, ut Doceor, doceris, doce-
TERTIA Coniugatio Actiuorũ (bor.
& Neutralium.
Eſt quæ in Indicatiuo modo, tpẽ pñti, numero ſin-
gulari, ſecunda perſona I correptam habet ante no-
uiſſimam literam S. In futuro uero Am, ut Lego,
legis, legam. Paſsiuorum, Coim, & deponẽtiũ.
Eſt quæ in Indicatiuo modo, tempore pñti, numero
ſingulari, ſcdã perſona pro I E, correptã habet ante
nouiſsimam ſyllabam Ris. In futuro uero Ar. ut
Legor, legeris, legar.
QVARTA Coniugatio Actiuorũ
& Neutralium.
Eſt quæ in Indicatiuo modo, tpẽ pñti, numero
ſingulari, ſcdã perſona I productã hẽ ãte nouiſsimã
lrã̄m S. In futuro uero Am. ut Audio, audis, au-
Paſsiuorum & Deponẽtium. (diam.
Eſt quæ in Indicatiuo modo, tpẽ pñti, numero ſin-
gulari, ſcdã perſona I productam habet ante ultimã
ſyllabam Ris. In futuro uero Ar, ut Audior, au-
diris, audiar.

Coniugationes

Coniugationes Hebræi certis quibuſdam punctis diſtinguunt ſicut Græci certis literis, quæ ſtatim admonent, quodque uerbum cuius ſit Coniugationis. Poſſumus & nos illas cõmodiſsime diuidere hebreorum more in noſtra lingua, ut ſit prima Coniugatio, quæ in Indicatiuo mõ, nũo ſingulari, tpẽ preterito perfecto, tertia perſona, in A rectum exit. Secunda quæ in eodem modo, Numero, Tempore indefinito, tertia perſona in A obliquum deſinit. Tertia quæ in eodem modo, numero, tempore, perſona in E rectũ. Quarta quæ item in eodem modo, numero, tẽpore, perſona, in E obliquum. Paradigmata Primæ Cõiugationis poſsunt ſumi ex his & ſimilibus uerbis Præcepit, Iuſsit, Benedixit, Maledixit. ut Præcepit deus Moyſi. Azt parancʒolã az Iſten Möiſeſnek. azt hagã. Benedixit Deus Nöe. Meg aldã az iſten Nöet. Maledixit Deus Caim. meg atkozã az Iſten Kaimot. &c. Secundæ ex his.

Reliquit, Dixit. &c. ut reliquit me febris, El haga Math. 8.
enghemet az hideglelíſnek betegſighe. Κὰι ἔιπεν
ὁ θεὸς dixitque deus. Es monda az Iſten. huic orõni Gene
ſi particulã, Azt, addideris primam facies coniuga- ſis 1.
tionem. Azt mondã. Contra ſi aliam addideris nẽ-
pe hanc, Vg, extrema uocalis uerbi erit a obli-
quum non rectum. Vg monda hog. &c.

Idem

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Idem fit in ſuperiori quoq; uerbo. ut Reliquit eam febris. el haga ůtet az hideglelíſnek betegſighe. ſicut apud Hebreos, Græcos, & Latinos fit tranſitus ab una coniugatione ad aliam addita uel detracta aut litera aut ſyllaba, ut פקר נפקר נפקר פקר Viſitauit, uiſitatus ſum, uiſitatus ſum, uiſitauit. τύπτω τύπτομαι. τύπτομαι τύπτω. Verbero, uerberor. uerberor, uerbero. Tertiæ ex his.

Geneſis 1. Creauit, fecit, genuit. &c. Inprincipio creauit deus
cœlum & terram, Ez uilagnak kezdetiben terem=
Math. 1. tę az Iſten az eghet ęs az földet. Abrahā autē ge=
nuit Iſaac. Abraham kediglen nemzę Iſaakot. &c.

Quartæ ex his. Tulit, Quæſiuit. &c. Multa tulit fecitq; puer. Sokat ſenuede ęs tůn germekſighiben. Quæſiuit lanam & linum. Gaz piut ęs lent kereſe. &c. Eſt & Coniugatio apud Hebræos quam illi Hiffil uocant qua noſter ſermo creberrime utitur. Quæ cum multas habeat ſpe=cies, hæc inter alias præcipua eſt, quæ habet uer=ba quorum ſignificatio tres in ſe perſonas includit. Prima eſt a qua agendi origo exit, ſecunda cuius medio operatio perficitur, tertia in quam illa tranſit. Huius Coniugationis uſum cum græcus & la=tinus ignoret ſermo exempla de hac in græca et la=tina lingua dari nequeunt, niſi per circūlocutionē.

Quorum

Quorum tamen uerborum huius ordinis germanam ſignificationem ſermo noſter Hungaricus perinde ac Hebræus uno cōmodiſsime exprimit uerbo הֶאֱכִיל comedere fecit. Itetę, itete. fecit occidere. meg oletę, meg olete. fecit ſanare. meg gogijtatā, meg gogijtata. Quæ uerba ut uides iuxta alium atq; alium orationis tenorem, in noſtra lingua in omnes ordines poſſunt referri. Alia enim formatiuas literas habent rectas, alia obliquas. Meg gogijtatā ůtet, primi ordinis eſt. Meg gogijtata enghemet Secun=di. Meg oletę ůtet Tertij. Meg olete enghemet Quarti. Ex ordine eorum uerborum eſt quod Hiffil ab Hebræis diximus uocari & hoc ſequens הֶאֱזִין filele. quod quidam uno uolens reddere uerbo Auri ſauit dixit. cuius uerbi uim cum latinus ſermo uno uerbo exprimere commode nequeat noſter commodiſsime. dicimus enim Mit filelſz: Nagon foga filelni &c. circūlocutione enim latini utuntur cum dicunt obſidere aures.

GENVS.

Genera uerborum ſunt Quinq;.
- Actiuum.
- Paſsiuum.
- Neutrum.
- Deponens.
- Commune.

Actiuum uerbum ē quod deſinit in O & accepta R

K lrā

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

lrã format ex ſe Paßiuum ut Lego, Oluaſom. legor,
oluaſtatom. ¶ Paßiuum uerbum eſt quod deſinit in r
qua detracta redit rurſus in actiuum ut Amor, Sze=
rettetem. amo, ßeretem. ¶ Paßiua uerba & Cõia in
nrõ idiomate aucta una lrã & ſyllaba iuxta græci ſer
monis uſum exeunt. ut Amo, ßeretem. amor, ßeret=
tetem. Doceo, Tanitom. doceor, tanittatom. Crimi=
nor illum, Büntetem azt. criminor ab illo, büntet=
tetem attul. ¶ Neutrũ eſt quod in o deſinit ut acti
uum cui ſi R lrã accedat latinum non eſt ut Sedeo,
ülök. ¶ Neutropaßiuum dr̃ ꝙ partim Neutri partim
Paßiui generis uocem habeat, ut Gaudeo, örülök. gau
des, örülß. gauiſus ſum, örülik. ¶ Deponens eſt quod
in r deſinit ut Paßiuum ſed ea dẽpta deſinit eſſe lati
num, ut loquor, ßolok. ſequor, köuetek. ¶ Cõe ẽ quod
in r deſinit ut Paßiuum, & tum agentis, tũ patientis
in ſe includit ſignificationẽ, ut Criminor te. Büntet
lek tighedet. criminor a te, büntettetem te tüled.

NVMERVS.

Numeri uerborum ſunt Duo.	Singularis.	ut lego, oluaſok.
	Pluralis.	ut legimus, oluaſunk.

FIGVRA.

Figuræ uõrum ſunt Duæ.	Simplex.	ut lego, oluaſom.
	Compoſita	ut relego, megoluaſom.

TEMPVS.

Tpã uõrum ſunt Tria.	Præſens.	lego, oluaſok.
	Præteritum.	ut legi, oluaſik.
	Futurum.	legam, ouaſok iöuendöre.

PERSONA.

Perſonæ uerborum ſunt Tres.	Prima.	lego, oluaſok.
	Secunda.	ut legis, oluaſß.
	Tertia.	legit, oluas.

CONIVGATIO.

In uerborum coniugationibus diligẽter obſeruet puer
uerba in patrio nrõ ſermone iuxta aliã atꝙ aliã ora
tionis conſtructionem uarie inflecti. Idꝙ uſu uenire
ſolet in uerbis dũtaxat Actiuis, non tamen in omni
bus modis & tẽporibus. Nã uerbum faciã diligi ße
rettetlek ad Hiffil pertinet. Si ergo uerbũ ſumas aut
Abſolute aut Tranſitiue iuxta uariã eius cũ alijs parti
bus ſyntaxim propriam ſibi & ab alijs eiuſdẽ ordinis
uerbis diuerſam hẽbit inflexionem. Contingit autẽ
id contra Græcæ & Latinæ linguæ uſum, nec, id in
una aut altera Coniugatione ſed in oĩbus. Nã hac ꝗ
in re noſtra lingua ad Hebræã proxime accedit in
qua noĩm & uõrum inflexionibus Pronomina adhi
bentur affixa, rõne quorũ hæc Coniugandi in nrõ ſer
mone accidit uarietas. Porro ut in noĩm inflexionibus
certæ sũt lræ quæ uicẽ ſupplẽt affixorũ Pronominũ,
ita & in uõrum Coniugationibus, ut ſupra in capitu=

lo de pronoie oſtendi. Vt aũt res fiat dilucidior de ſingulis ordie ponã paradigmata. Amo abſolute accep

Amo, ßeretek. Amamus, ßeretũnk. (tũ ſic coiu-
amas, ßereccz. amatis, ßerettek. (gatur.
amat, ßeret. amant, ßeretnek. Reliqua quoq

Idem uerbum ſi conſtruatur cum actõ (eodem modo. Pronominis ſecũdæ perſonæ L lrãm ante ultimã uerbi aſciſcit ſyllabã, quæ haud dubie affixorũ pronoim uim

Amo te, ßeretlek. Amamus, ßeretũnk. (obtinet.
amas, ßereccz. amatis, ßerettek.
amat, ßeret. amant, ßeretnek.

Præterito Amabam te, amabas, amabat.
imperfecto. ßeretlek uala, ßereccz uala, ßeret uala.

Quod ſi idem uerbum conſtruatur aut cum Nomine ſiue Proprio, ſiue Appellatiuo, aut etiã Pronoie acti caſus, Tertiæ perſonæ pro extrẽa lrã K.M. obtinebit

Amo (notã nimirũ pronoim affixorum cũ cæteris.
Petrum aut illum, amas, amat. Amamus: atis: ant.
Szeretem, ſzereted, ßereti. ßerettũk, ßeretitek,

Præterito Amabam: bas: bat. (ßeretik.
imperfecto. Szeretem uala, ßereted uala, ßereti uala

Nam quod Superius diximus noſtrum ſermonẽ uel citra perſonarũ adiũctionẽ ſatis exprimere perſonas id in uerbis ꝗ huius ordinis uerum eſt. Cũ n. dico Szeretlek, ãt ßeretem, ẽt ſi nihil amplius addãſignificantiſſime loquor. Includunt enim hæc uerba in ſe

perſonas quæ ſunt pronoim affixorũ. Quia uero hæc tanta uarietas confuſionẽ parere poterat, diſtinximus uerba in ſuos ordines. Primus eſt Abſolutorum. Secundus. Tranſitiuorum. Tertius Paſſiuorum. Quartus Defectiuorum. ¶ Paradigma uerborum Actiuorũ Ab-

IN DICATIVO mõ, Tpẽ pñti. (ſolutę formæ.

Amo, Szeretek. amamus, ßeretũnk.
S. amas, ßereccz. P. amatis, ßerettek.
amat. ßeret. amãt. ßeretnek.

Præterito imperfecto.
Amabam, ſzeretek bamus, tũnk
S. amabas, ßereccz uala. P. batis, rettek uala.
amabat. ßeret bant. retnek

Præterito perfecto.
Amaui, ßeretik. Amauimus, ßeretink.
S. amauiſti, ßeretil. P. amauiſtis ßeretitek.
amauit. ßerete. amauerunt. ßeretinek.

Præterito amaueram, ſzerettem ramus rettũnk
pluſq̃ S. ras, ßerettel uala. P. ratis. rettetek uala.
perfecto. rat. ßerettett rant. rettenek

Fu- Amabo, retek iõuendõre. bimus. tũnk iõuendõre.
tu- S. bis, ßereccz. P. bitis. rettek.
ro. bit. ßeret. bunt. retnek.

Futurum exprimere nequimus niſi circumloquamur quæ etiã Circũlocutio diſtinguit inter Pñs & hoc ipſũ Tpſ

IMPE Ama, ßereſs. amemus. ßereſſũnk.
RA TI S. P. ametis. ßereſſetek.
VO. amet. ßereſſen. ament. ßereſſenek.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Futuro. S. Amato tu, ſzereſſ te iō: uendōre. P. amatote, amato ille, ſzereſſen az. amato k ātote. amemus. ſzereſſünk. ſzereſſetek. ſzereſſenek.

OP TA TI VO. Tpē pñti & præterito imperfecto.

Amarem, ſzeretnik. amaremus, ſzeretnink.
S. utinā, res. uayha ſzeretenil. P. u. retis. u. ſzeretnitek.
amaret, ſzeretne. rent, ſzeretninek.

Præterito perfecto.
Amauerim, ſzerettem ligen. rimus. rettünk
S. utinā, ris. uayha tel ligen. P. u. ritis. u. tetek ligen
amauerit, ſzeretett rint rettenek

Præterito plusq̄ perfecto.
Amauiſſem, ſzerettem uolna. ſſemus. ttünk uolna.
S. utinā, es. uayha, ttel P. u. ſetis. u. ttetek
ſſet. tett ſſent. ſzerettenek

Futuro Amem. ſzereſſek iō uendōre. amemus. ſſünk.
S. utinā, ames. uayha, reſſ. P. utinā, tis. uayha ſſetek.
amet. ſzereſſen. ament. ſſenek.

CON IVNC TI VO mō tpē pñti.

Sin. Amem. ſzereſſek. amemus. ſzereſſünk.
Cum ames. mikoron reſſ. P. cū etis. mikoron ſſetek.
amet. ſzereſſen. ament. ſſenek.

Præterito imperfecto.
Amarem. ſzeretnik. amaremus. retnink.
S. cū res. mikoron, nil. P. cū retis. mikoron, tek
ret. retne. rent. ninek.

Præterito perfecto.
Amauerim. ſzerettem ligen. uerimus. ttünk ligen
S cū ris. mikoron ttel ligen. P. cū ritis mikoron tetek ligen
uerit. tett uerint. ttetnek

Præterito plus q̄ perfecto.
S. Amauiſſem. ſzerettem amauiſſemus mikoron ttünk
cum. ſes. mikoron, ttel uolna. P. cū, tis ttetek uolna.
amauiſſet. tett uiſſent ttenek

Futuro. Amauero. ſzeretendek. amauerimus. tendünk.
cū, ueris. mikoron, tendeſz. P. cū, ritis. mikoron, detek.
S. uerit. ſzeretend. uerint. tendenek.

IN FI NI TI VO modo ſine numeris & perſonis tpē pñti, & præterito imperfecto. Amare, ſzeretni.

Obſeruet puer particulas in inflexionibus, quæ tēpora commodiſsime diſtinguunt. Vala, præteriti imperfecti tpis, Indicatiui modi eſt. Ligen prateriti perfecti Optatiui & Coniunctiui modi. Scholion Amauerim, ſzerettem ligen. Olt üdōt iegez ki el mult, es ki rül bizonos kippen meg emlekezni nem ügekezünk Pilda. Vayha ſzerettem ligen ualaha az iſtent.

Scholion. Amauiſſem. Szerettem uolna. Olt üdōt iegez, kirül bizonos kippen ügekezünk meg emlekezni Pilda. Vayha iletemben ſzerettem uolna az iſt

IND: pñs. Doceo, Taniitok, docemus, taniitunk (ent,
S. doces, taniitaſz, P. docetis, taniitotok.
docet. taniit. docent, taniitanak.

Præterito imperfecto.
Docebam. Taniitok bamus. taniitunk
S. bas, taniitaſz uala, P. batis, taniitotok uala.
bat. taniit. bant taniitanak

Præterito perfecto.
S Docui, docuiſti, docuit. P. imus, iſtis, erunt ꝟ ere.
Taniitik, taniitāl, taniita. taniitānk. taniitātok, taniitānak
&c.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

IND: S Lego, legis, legit. P. legimus, legitis, leguut.
Pñs Oluaſok, oluaſß, oluas. oluaſunk, oluaſtok, oluaſnak.
Preterito iperfecto.
S Legebam. Oluaſok legebamus. oluaſunk
S. legebas. oluaſß uala. P. batis. oluaſtok uala.
legebat. oluas. bant. oluaſnak
Præterito perfecto.
S. Legi, legiſti, legit. P. gimus, giſtis, rūt, ł re.
Oluaſik, oluaſāl, oluaſa. oluaſānk: ſátok: ſānak.
S. Audio, audis, audit. P. dimus, ditis, diunt. &c.
IND: Halgatok, gaccʒ, gat. halgatunk, gattok, gatnak.
Pñs. Et per contractionem. hallok, hallaß, hall. hal=
Præterio imperfecto. (lunk, hallotok, hallanak.
Audiebam. Halgatok audiebamus. halgatunk
S. audiebas. gacćz uala. P. audiebatis. halgattok uala.
audiebat. gat audiebant. halgatnák
& per cōtractionē hallok uala, hallaß uala, hall uala.
Præterito perfecto. (lunk uala, lotok uala, lanak uala.
S. Audiui diuiſti, diuit. P. uimus, uiſtis, uerunt ł uere.
Halgatik, halgatāl, halgata. gatānk, gatātok, gatānak.
Per cōtractionē hallik, hallāl halla. lānk, lātok, lanak.
ORDO ſecundus Vōrū Trāſitiuę formę cū affixis.
S. Amo te, amas, amat. P. amamus, amatis, amant.
ßeretlek ßereccz, ßeret. ßeretūnk, ßerettek, ßeretnek.
S. Amabam, bas, bat. P. amabamus, batis, bāt.
ßeretlek u, ßereccʒ u, ßeret u. tūnk u, ttek u, retnek ua
S. Amaui, uiſti, uit. P. uimus, uiſtis, uerūt, uel ere. (la.
Szeretilek, ßeretil, ßerete, ßeretink, ßeretitek, ßeretinek.

S. Doceo, doces, docet. P. docemus, docetis, docent.
Tanijtlak, tanijtaß, tanijt. tanijtunk, totok, tanak.
Docebam, bas, bas. P. bamus, batis, bant.
Tanijtlak uala. taß u. nijt u. tunk u. totok u. tanak u.
S. Docui, docuiſti, docuit. P. imus, iſtis, erunt ł ere.
Tanijtalak, nijtāl, nijta. tanijtānk, tātok, tānak. &c.
S. Lego, legis, legit. P. legimus, legitis, legunt.
Oluaſlak, oluaſß, oluas. oluaſunk, oluaſtok, oluaſnak.
S. Legebam, gebas, gebat. P. legebamus, batis, bant.
Oluaſlak u. oluaſß u. oluas u. ſunk u. ſtok u. ſnak u.
S. Legi, legiſti, legit. P. legimus, giſtis, erunt uel re.
Oluaſālak, oluaſāl, oluaſa. oluaſānk, ſātok, ſānak &c.
S. Audio, audis, audit. P. audimus, auditis, audiunt.
Halgatlak, halgaccz, halgat. gatunk, gattok, gatnak.
S. Audiebam, bas, bat. P. bamus, batis, bant.
Halgatlak u. gaccz u. gat u. tunk u. ttok u. tnak uala.
S. Audiui, diuiſti, diuit. P. uimus, uiſtis, uerunt ł uere.
Halgatātlak, gatāl, gata. gatānk, tātok, tānak. &c.
Vides L lrām cum reliquis in hoc uōrum ordine perpetuo inſeri āte ultimā uerbi ut conſtent eaquæ ſuprā de affixorum Pronoim natura diſſeruimus.

ORDO ſcđs Trāſitiuorum cum affixis pronoibus.
S. Amo petrū ł illū, amas, amat. P. āmus, atis, amāt.
ßeretem, ßereted, ßereti. ßerettūk, ßeretitek, ßeretik.
S. Amabam, bas, bat. P. bamus, batis, bant.
ßeretem uala, reted u. reti u. rettūk u. titek u. tik u.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

S. Amaui, uiſti, uit. P. uimus, uiſtis, uerunt uel uere.
Szeretim, ßeretid, ßeretę. retők, retetek, retęk. &c.
S. Doceo petrū ł illū, doces, cet. P. cemus, cetis, cent.
Taniitom, taniitod, taniita. taniituk, taniitatok, taniitak.
S. Docebā, bas, bat. P. docebamus, batis, bāt. [uala]
Taniitom uala, tod u. ta u. taniituk u. tatok u. tak
S. Docui, cuiſti, cuit. P. docuimus, cuiſtis, cuerunt.
Taniitām, taniitād, taniitā. taniitok, taniitātok, niitak
Lego hoc aut illud, legis, legit. P. gimus, gitis, gunt.
Oluaſom, oluaſod, oluaſſa. oluaſſuk, oluaſſatok, oluaſſāk.
S. Legebam, legebas, legebat. P. legebamus, batis, bant.
Oluaſom uala, ſod u. ſſa u. oluaſſuk u. ſſātok u. ſſāk uala
S. Legi, legiſti, legit. P. legimus, giſtis, gerūt, ł gere.
Oluaſām, oluaſād, oluasā. oluaſők, oluasātok, oluasāk.
S. Audio hoc aut illud. Halgatom, halgatod, halgatta.
P. halgattuk, halgattatok, gattak. & per cōtractionē.
S. Hallom, hallod, hallia. P. halluk, halliatok, halliak.
Audiebā, halgatom hallom bāus, gattuk halluk
S. bas, gatod uala. lod u. P. batis, ttatok u. latok uala.
bat. gatta halla bāt. gattāk hallāk
S. Audiui, uiſti, uit. P. uimus, uiſtis, uerunt uel uere.
Halgatām, halgatād, halgatā. gatők, gatatok, gatak.
Hallām, hallād, hallā. hallők, hallātok, hallāk.
Et hic uides M. cū cæteris ptāte affixerū pronoīm
fungētibus, uerbis in Coniugādo perpetuo adiungi.
ORDO Tertius qui eſt Paßiuorum. Paßiua

Paßiua uerba in noſtro ſermone formātur a uerbis Trā
ſitiuis ſecūdi ordinis lrā t, & ſyllaba te āte ultimā uer
bi ſyllabā inſerta, ut Amo hūc aut illū, ßeretem. Amor
ßerettetem. Aduertat etiā puer nō eſſe eā in Paßiuorū
uōrum inflexione uarietatē quæ erat in actiuorū uōrū
cōiugationibus. Eſt enim Paßiuorū inflexio uniformis.

IND: Pñs. S. Amor, amaris ł re, tur. P. amur, amini, ātur
Szerettetem, ttetel, ttetik. ßerettetünk, ttettek, ttetnek [Preterito imper: præ: per. ꝑ: plusq̃ per. Futuro.]
S. Amabar, baris, ł re, batur. P. bamur, bamini, bātur. [uala]
ßerettetem u. ttetel u. ttetik u. ttetünk u. ttek u. tetnek
S. Amatus ſum, es, eſt. P. amati ſumus, eſtis, ſunt.
uel fui, ł fuiſti, ł fuit. uel fuimus, fuiſtis, fuerut ł re.
Szerettetim, tetil, tetęk. rettetink, tetitek, tettetinek.
ßerettettem uolt, ttel u. tett u. ttünk u. tetek u. tenek u
S. Amatus erā, eras, erat. P. amati eramus, eratis, erant.
ł fuerā, ł fueras, ł fuerat. ł fueramus, ł fueratis ł rāt
ttettem uala, uolt. tel u, u. tett u, u. tünk u, u. tetek u, u
S. Amabor, beris, bitur. P. biur, bimi, bunt. (tetnek [uala, uolt]
tetem iouendőre, tetel, tetik. tetünk, tettek, tetnek.
IMPE: S. Amare, ametur. P. amemur, āmini, amētur.
RATIVO. ßerettesſęl, tesſik. teſſünk, teſſetek, teſſenek.
[Futuro.] S. Amator tu, tor ille. P. amemur, amaminor, ātor.
ßerettesſęl te iouendőre, tesſik az. teſſünk teſſenek.
OP: S. utinā, Amarer, reris ł re, tur. P. u. mur, mini, rēt.
TA: uayha, ßerettetnim, tetnil, tenęk. nink, nitek, ninek.
TIVO.) Præterito perfecto & pluſq̃ perfecto. L ij

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

S. uti=Amatus eem ees eet. P. u. ãati eemus eetis, eent.
nã, ł fuiſſē, ł fuiſſes, ł fuiſſet. ł fuiſſēus, ł ſſetis, ł ſſēt.
uayhaſſerettettem ttel u. tett u. tunk u. tetek u. nek
Futuro.) uoltam u. tal uolt u. tunk tatok u. nak uolna.
Amer, ameris, ł re, tur. P. utinã, amemur, amemi, amēt.
uayha ſſerettesſem iöuendöre, teſsél, tesſik. uayha, ſſunk
CON IVNC TI VO. (teſſetek, teſſenek.
S. cũ Amer, ameris ł re, amēt. P. cũ. ãemur, ãemini, ent.
mikoroñ ſſerettesſem, teſſel, tesſik. mi. teſſunk, teſſetek,
S. cũ Amarer, reris ł re, reē. P. cũ rēur, remi, rent (nek.
mikoroñ, ſſerettetnim, nil, nek. m. tetnink, nitek, ninek.
S. cum Amatus ſim, ſis, ſit. P. cum ſimus, ſitis, ſint.
uel fuerim, fueris, fuerit. uel fuerimus, fueritis, fuerint.
mi ſſerettettem ttel tett tunk teтek tenek
koroñ, lüttem lütt lütt lüttünk tetek tenek ligen
S. cu, Amatus eēm, eēs, eēt. P. amati eēmus, eētis, eēnt.
uel fuiſſem, fuiſſes, fuiſſet. fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.
mi ſſerettettem tēl u. tett tettünk tetek tenek
koroñ, uoltam uol tal uolt u. uoltunk u. tatok u. tanak uolna
S. cũ, Amatus ero, eris, erit. P. ãati erimus, eritis, erint.
uel fuero, fueris, fuerit. fuerimus, fueritis, fuerint.
mi ſſerettetendem, del, dik. tendunk, detek, denek.
koroñ, lendek, lendeſſ, lend. lendünk, lendetek, len-
IN FI NI TI VO Amari, Szerettetni. (denek.
ORDO Quartus qui eſt uerborum Defectiuorum.
IND: pñs. S. Sum, es, eſt. P. ſumus, eſtis, ſunt. uag

p. imper. p. per. p. plus q. per.
Futuro

Vagok, uag, uagon. uagunk, uattok, uadnak.
S. Eram, eras, erat. P. eramus, eratis, erant.
Valik, ualal, uala. ualank, ualatok ualanak.
S. Fui, fuiſti, fuit. P. fuimus, fuiſtis, uerunt, ł re.
Voltam, uoltal, uolt. uoltunk, uoltatok, uoltanak.
S. Fueram, fueras, fuerat. P. fueramus, fueratis, fuerant.
Voltam uala, uoltal u. uolt u. uoltunk u. tatok u. uol-
Formatur enim ex fui & eram fueram. (tanak uala.
S. Ero, eris, erit. P. erimus, eritis, erunt. Futuro.
Liſſek, liſſ, liſſen. liſſünk, liſſtek, liſſnek. IMPERATIVO.
S. Sis, ſit. P. ſimus, ſitis, ſint. Lig, ligen. legünk, getek,
Futuro. S. Eſto tu, eſto ille. P. ſimus, eſtote, ſint. (nek.
Lig te, legen az. legunk, legetek, legenek. OPTATI:
S. utinã Eſſem, eſſes, eſſet. P. u. eſſemus, eſſetis, eſſent.
uayha, uolnik, uolnal, uolna. uolnank, uolnatok, nanak.
S. utinã, Fuiſſem, fuiſſes, fuiſſet. P. iſſemus, iſſetis, iſſēt.
uayha, uoltam uolna, uoltal u. uolt u. uoltunk. u. tatok
u. Sim, ſis, ſit. P. ſimus, ſitis, ſint. (u. tanak uolna.
uayha, legek, lig, legen. legünk, legetek, legenek.
S. cũ Sim, ſis, ſit. P. cũ ſimus, ſitis, ſint. CONIVNC:
mikoroñ Legek, lig, legen. m. legünk, legetek, genek.
S. cũ Eſſem, eſſes, eſſet. P. eſſemus, eſſetis, eſſēt.
mikoroñ uolnik, uolnal, uolna. uolnank, natok, nanak.
S. cũ Fuerim, fueris, fuerit. P. c. fuerius, fueritis, fuerit.
lüttem ligen, lütt lig, lütt ligen. m. lüttünk ligen,
lüttetek ligen, lüttenek ligen. Præterito pluſq. per.

Futuro
mikoron

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

S. cũ Fuiſſem, fuiſſes, fuiſſet. P. fuiſſemus, iſſetis, iſſent.
Futuro. mikoron uoltam u. uoltalu. uolt u. uoltunk u. tatok uolna
S. cũ Fuero, fueris, fuerit. P. rimus, ritis, rint. (tanak
mikoron Lendek, lendeß, lend. m. lẽdünk, detek, denek.
INFINITIVO, Eſſe, Lenni. Præte: per: & pluſq̃ per:
VOLO uerbũ Anomalũ ad (fecto. Fuiße, Lütt lenni.
primũ Actiuorum ordinẽ refertur & ſecundum.
IND: Pñs. S. Volo, uis, uult. P. uolũus, uultis, uolunt.
Akarom Akarok, akarß, akar. Akarunk, akartok, akarnak.
Akarlak, akarod, akaria. Akariuk, akariãtok, akariãk.
S. Volebam. bas, bat. P. lebamus, batis, bant.
Akarom uala Akarok uala akarß u akar Akarunk artok u nak
Akarlak akarok akaria u Akariuk ua. riatok u riak uala
S. Volui, luiſti, luit. P. luimus, iſtis, rũt l re.
Akarom akarám Akarik, akaral, akara. Akarok, akarãtok, akarák.
Akaralak, &c.

ADVERBIVM eſt parsorõnis ſuæ adiecta uerbo ſignificationẽ eius explanat atq; implet. Az Beßidhez ualo az ßobeßidnek egg riße melk az Beßidhez uettetuin az ü ieccziſit iobban ki magarazza es bè tölti. Accidñ: Aduerbij.
Aduerbio accidũt Tria. Significa° Cõpatio, & Figura.
SIGNIFICATIOnum Aduerbiorum ſpẽs puer ex Donato petat. Particula penig Aduerbiũ eſt optãdi in nr̃o ſermone, qua pro autẽ Kedig, uel kediglen (utroq;

enim mõ loquimur) uulgus imperitũ ſolet uti. Dicimus n. Opto q; adueneris Penig el iüttél &c. Neq; enim eſt Aduerbium huius ordinis apud latinos, quo natiuã huius particulæ ſignificationẽ exprimere poſſis. Quẽadmodũ eni apud latinos ſunt quædã particulæ indeclinabiliũ orõnis partium quæ apud nos uoce carent ita ecõtra ſunt in nrã lingua quæ latinã uocẽ non hẽnt.
COMPARATIO. Aduerbia Cõparãt trib9 gradibus Cõpationis. Poſitiuo, ut docte, Bölczen̄. Cõparatiuo, ut doctius. Bölczebben̄. Superlatiuo, ut doctißime
FIGV: (Annal es bölczebben̄, auag ighen Bölczen̄.
Aduerbiorũ figuræ ſunt Duæ. Simplex, ut Prudẽter, Bölczen̄. Imprudenter, Bölczeſig nélkül.

PARTICIPIVM eſt parsorõnis partẽ capiẽs nois & uerbi. Recipit eni a noie gñra & caſus, a uerbo aũt tpã & ſignificationes ab utroq; Numerũ & Figurã. Az félriß uiuö az ßobeßidnek eggik riße melk az Newnek es az Jghinek egg rißit uißi el Mert az Newtül Nemet es Eſetet uißen az Jghitül Kediglen Üdötök es Jeccziſeket. Mind az Kettötül Szãmot es Abrazatot. Acdñ: par.
Participio accidunt Sex. Quæ Genus, Caſus, Tps,
GENVS. (Significatio, Numerus, & Figura.
Genera participiorũ ſunt Quattu: Maſculinũ, ut hic lect9. Fœm, ut hæc lecta, Neutrũ, ut hoc lectũ. Oẽ, ut hic

hic & hæc & hoc legens, Iraſoluaſo. CA SVS.
Caſus pticipiorũ ſũt Sex. Ntĩ, G. D. Actĩ, V. Ablĩ.
TEMPVS Tpã part: ſunt Tria. Pñs, Pteritũ & Futurũ.
SIG NI FI CAO: ſignificatiões pticipiorũ trahunt a uerbis a qbus deſcẽdunt. Alia eſt n. ſignificatio Actiua, alia Paßiua, alia Neutra, alia Deponẽs, alia Cois, Actiuã ſignificationẽ habẽt Participia quæ a uerbis actiuis deſcẽdunt. Paßiuã quæ a paßiuis. Neutrã quæ a
NVMERVS. neutris &c. de qbus Donatus copioſe.
Nũi pticipiorũ ſũt duo. Siglrs, hic legẽs, az iraſoluaſo
FI GV RA. Pluralis, ut hi legẽtes, az iraſoluaſok.
Figuræ participiorum ſunt Duæ. Simplex, ut legẽs.
DE CLI NA TI O. Cõpoſita, ut negligẽs.

Legẽs Declinationis Tertiæ quia mittit gtm ſinglarẽ in is & dtm ĩ I, ut legẽs, legẽtis, ti. Cũ Participiorũ declinatio nihil differat a Noim declinatione. Vnum tm̃ inflexionum Participiorũ Paradigma hic ſubijciemus. Reliquas ex Donato puer facile diſcet.

N. hic & hæc & hoc,	Legens.		ſo.
G. huius	tis.		ſoę.
D. huic	ti.		ſonak.
A. hunc & hãc tem, & hoc ens.		Az Iraſolua	ſot.
V. o	ens.	Singulariter. o	ſo.
A. ab hoc & ab hac & ab hoc te, l. ti.			ſotul.
Plu. Hi & hæ tes, & hæc legẽtia.			ſok.
horũ & harũ & horũ tum, l' tium.		az Iraſolua-	ſokę.
his	tibus.		ſoknak
Ac. hos & has tes & hęc tia.			ſokot.
V. o legentes & o tia.		Az Iraſolua	ſok.
Ab. ab his legentibus.			ſoktul.

Complexi ſumus eã Grãmaticæ partẽ, quæ declinabiles orationis cõtinet partes, ĩ qua adeo nihil eſt ut quiſquã ĩ nrã deſyderet lĩguã, ut hoc ipſo, quod ad inflexiones attinet & Noĩm & Võrum, oẽs oĩm lĩguas facile exuperet. Eſt n. regula latißima, ut uocãt, nõ min9 q̃ una ex primarijs illis, Hebræa, Græca, & Latina. Quo iniquior ſum illis, qui hãc, ut potẽ indignã qua hoĩẽs utãtur, nõ contẽpſerunt mõ, uerumetiã linguã linguæ uirulẽtia cõſpurcare ueriti nõ ſunt. Qua re nõ nobis ſolũ uerumetiã deo, quì lĩguarũ autor eſt, iniuriã intulere. Et hãc γλοττῶμαχίαν in ſe, indignißime diu nrã lingua pertulit, quã nrĩ ab hac uirulẽta uiolẽtia facile potuißẽt tueri, ſi mõ eius defẽſionem uoluißẽt ſuſcipere. Quid enim indignius Chriſtianis maxime, q̃ omiſſo uero lĩguæ uſu ſerpẽtiũ ĩ morẽ lĩguas ĩ lĩguã, nihil cõmeritã, acuere, ac uenenũ quod mox ĩ illã euomas ſub labijs occultare. Quĩ & nobis nõ ſecus accidit q̃ illis, qui ĩgentẽ intra parietes priuatos theſaurũ recõditum habẽt quidẽ, uerũ, illo, licet ſint tenuis fortunæ, frui nequeunt, cũ ignorẽt ubi locorũ ſit defoſſus. Habuimus theſaurũ hũc lĩguæ patriæ hactẽus abſcõditum, quẽ nũc primũ repertũ eruimus, ĩ lucẽq; proferimus. quo ſi frui nõ recuſauerimus, breui (ut ſpero, & opto) ex ĩ opibus diuites euademus abũde. Neſcio enĩ qui fit ut nobis nrã etiã præclara quæq; interdũ ſordeant, cum alijs gẽtibus ſua etiã

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

humilia placeat arrideatq́. Hoc re ipſa ĩdignum ſane erat, illud quis non ſũme deteſtetur quòd interdũ nõ ſolũ noſtram negligimus linguã & alienã diſcĩus ſed eas etiã quibus oẽs bonæ lr̃æ ſunt prodite.

CONIVNCTIO eſt pars orõnis annectens ordinãsq́ ſentẽciã. Az eggbe foglalas az ßobeßidnek eggik riße mell az beßidnek ertelmit eggbe ragaßta, es eggbe ßerzi.

Coniunctionis accidentia.

Cõiunctioni accidũt tria Ptãs, Figura, Ordo. ¶ PTÃS.

Ptãtis coniunctionum quinq́ ſpẽs. ſunt enĩ aut Copulatiuæ. aut Diſiunctiuæ. aut Expletiuæ, aut Cauſales aut Rõnales. Copulatiua coniunctio eſt ĩ nrõ ſermone (ut in Donato. Es. qua & ĩ ſcribẽdo, & q́ ĩ pronũciãdo quidã uitioſe utuntur. Nunc enim primã huius partis orõnis lrãm nempe e abſorbent, nunc ĩ mutant. Exẽplum primi fuerit. Reſpondit & dixit ſelele ſmonda. Secũdi Ite & uos ĩuineã meã. Mennetek el tiis. Scribendũ n. eſt & proferẽdũ felele es monda. item Mennetek el tũ eſ. Quod ſi ob crebrũ uocalĩu concurſũ prædictã lrãm e in proũciãdo obſcurar̃ uolũus optimũ erit Græcorum more id per apoſtrophen facere felele' ſ monda. nec ſeqñtis dictionis corpus poſtrema huius coniunctionis lrã ſ onerare atq́ adeo ipã penitus corrũpere. Monda uox eſt patria integra ac ſignificans ſmonda corrupta, ac omni prorſus ſignificatione carens. Simile eſt iudiciũ de ſeqñti uoce, ſincz & alijs quibuſdã qua uulgus utitur pro eo quod ẽ eſ nincz

quæ etiã ſcribi poteſt mõ iã dicto' ſ nincz. Diſſimile de ſem. Nam hac uoce nrĩ utuntur compoſita perinde ac latini. nec quod ſi ſeiunctim utamur dicimus & non es nem. In qua cõpoſitione primæ ut uides harũ orõnis partiũ lrẽ e & n abſorbentur penitus. Quin & ultima interdũ m ſczt. cuius rei exẽplum ſeqñs oratio ſubminiſtrabit. Nec hoc, nec illud feceris. Se ezt, ſe azt, ne teged &c.

FI GV RA.

Figuræ cõiunctionum duæ. Simplex ut, Nam. Compoſita ut, nanq́. ¶ OR DO. Coniunctionum tres ordines. Sunt enim aut Præpoſitiuæ cõiũctiões ut At, ac, aſt. aut Subiũctiuæ ut, Q;, ne, ue. aut Coẽs ut, Ergo, ideo, igit̃.

PRAE PO SITIO eſt pars orõnis quæ p̃poſita alijs partibus ĩ orõne ſignificationẽ earũ aut implet aut mutat aut minuit. Az elölluetö az ßobeßidnek egg riße mell az egéb rißeknek elötte uettetuin az ßobeßid, azoknak ü ieczziſit auag be tölti, auag el uaſtoßtatta, auag meg küſſebbiti. Accidñs Præpõnis.

Præpoſitio unũ tãtum hẽ accidens nẽpe, Caſum.

Caſus autem ſunt duo. Actũs & Ablatiuus.

Prępõnes Actĩ caſus ſunt. Ad, apud, ante, aduerſum, cis, citra circũ, circa, contra, erga, extra, inter, intra, infra, iuxta, ob, pone, per, prope, propter, ſcdm̃, poſt, trãs, præter, ſupra, circiter, (uſq́, ſecus, penes.

Præpõnes caſus Ablatiui ſunt. A, ab, abs, cum, coram, clã, de, e, ex, pro, præ, palã, ſine, abſq́

Præpõnes utriuſq́ caſꝰ ſunt. In, ſub, ſuper, ſubter, (tenus.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Præpõnes inſeparables ſunt. Di, dis, re, se, an, con, o.
Exempla ſingulariũ in Donato. Præpõnes inſeparabiles in nrõ Sermone ſunt particulæ El, Meg, Lè, fel, ala, & ſi quæ ſnut his Similes ut dimitto, El boczatom. Occido, megölöm Aſcendo, fel megek. deſcendo, leſzallok auag ala megek. ac propterea non ſunt in ſcribendo a uerbis ſeparandæ. habẽt ꝙ eandẽ ferè uĩ in nrã lingua quã παλιν in græca. Addũt enĩ uerbis quibus aſsociantur ἐπιτάσιν hoc eſt intentionẽ & uehemẽtiã ut in his & ſimilibus orõnibus cernere eſt Mitto te, Boczatlak tighedet. Dimitto te, el boczatlak tighedet. Cædo te, öllek tighedet. Occido te, meg öllek tighedet
Præpõnes quæ uerbis coniũgi nõ poſſũt ſunt apud & penes.
Illud ꝙ non eſt ommittendũ ꝗ Præpoñes in nrõ ſermone non ſemper præponuntur reliquis orõnum partibus ſed nõnunq̃ poſtponũr ut In illo tempore, Az üdöben. In domo, az hazban. in agro az mezön &c. Præponũtur his exeo, kimegke. intro, be megek. deſcendo, leſzallok &c.

INTERIECTIO eſt pars orõnis ſignificãs mentis affectum uoce incognita.
Az közbe uetis az ſzobeſzidnek egg riſze mely lileknek indulattãt ieczi eſmeretlen ſzoual. Accidens Interiectionis.
Interiectioni Accidit unum tm̃ Significacio ſcilicet.
SIGnificatio Interiectionũ ĩ quadruplici eſt differẽtia. Aut enim per hãc poſtremã orõnis partem læticiã mentis ſignificamus ut Euax, haija. aut dolorem ut heu, Jaj. Aut admirationẽ ut Pape, aa, ee, . aut metum ut atat, Im laſs, laſs, laſs.

KÖNYV-
TÁRA

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library